

A ECONOMIA GALEGA
NO ANO 2003

1.1 **Crecemento económico: contornos internacional e estatal**

Neste primeiro capítulo analizaremos a andaina económica galega no ano 2003 a través da análise de diversas variables macroeconómicas. No primeiro apartado achegáremos ó crecemento económico do pasado ano nos ámbitos estatal e internacional, para coñecer-lo marco xeral no que sitúa-lo decorrer económico de Galicia.

No ano 2003 seguen a se consolidar as perspectivas de recuperación económica internacional, aínda que debe subliñarse que o crecemento europeo estivo moi por baixo do previsto. A importante recuperación da economía estadounidense e o notable e continuado empuxe da economía chinesa (auténtico protagonista como dinamizador fundamental do comercio internacional neste comezo de milenio) son dous aspectos a resaltar. Con todo, non hai que esquecer que a economía mundial segue a padecer a incerteza xeopolítica internacional (con importante repercusión no prezo do petróleo) que xa citabamos no *Informe Sociolaboral* do pasado ano.

O gran dinamismo económico que de 1992 a 2000 rexistrou a economía estadounidense entrou en crise no ano 2001. No ano 2002 comezou a recuperación e no 2003 continuou, ao abeiro dunha política monetaria expansiva que estableceu a taxa de interese no 1% (a menor porcentaxe dos últimos corenta anos). O crecemento económico do último ano foi do 3,1% (que ascende ao 4,3% se o medimos pola taxa interanual no cuarto trimestre do ano), pero o crecente déficit público e o elevado déficit exterior (que a notable caída da cotización do dólar non reduciu significativamente) pesan como grandes lousas sobre esa expansión económica.

A Unión Europea, que no ano 2002 subiu un 1,1%, seguiu en 2003 coa ralentización económica, e o seu PIB só medrou un 0,7%, marcando xa un trienio de baixo crecemento económico. A “eurozona”, pola súa banda, na que medrara o PIB nun 0,9% en 2002, reduciu á metade esa taxa no ano 2003 (0,4%). A importante apreciación do euro respecto do dólar estadounidense supuxo un claro freo ás exportacións e un estímulo ás importacións doutras áreas, aínda que foi positivo para un maior control da inflación.

A principal potencia económica de Europa (Alemaña) segue acusando a desaceleración con especial virulencia: se en 2001 crecera un 0,6% (frente ó 3% do ano anterior), e en 2002 tan só un 0,2%, no ano 2003 o seu crecemento económico foi nulo (o peor dato da última década). As cifras do PIB do último trienio, xa que logo, amosan o baixísimo dinamismo económico alemán nese período, ben lonxe do liderazgo expansivo doutras etapas no conxunto da economía europea. Ademais, o seu importante déficit público (por riba do límite establecido no *Plan de Estabilidade e Crecemento*) está xerando tensións con outros socios da UEM e unha polémica ó redor da igualdade de trato á hora das sancións polo seu incumprimento en comparación con estados de menor peso.

Pouco máis perceptible foi o proceso de recuperación económica en Francia, que presentou un modesto crecemento medio do 0,2% no ano 2003. Xapón, pola súa banda, despois do 0,3% de crecemento do ano 2002, conseguiu en 2003 o maior crecemento económico do último trienio (2,7%) e pechou o ano coa menor taxa de desemprego desde xuño de 2001 e cunha taxa intertrimestral anualizada de suba do PIB do 6,4% (a maior dos últimos trece anos).

Pola súa banda, a economía chinesa continúa cun vertixinoso ritmo de crecemento (9,1% en 2003) que no último quinquenio estivo sempre por riba do 7%. No último ano, a inversión en activos fixos creceu un impresionante 26% e a inversión directa estranxeira foi de 53.500 millóns de dólares (China é xa a maior receptora mundial de inversión directa). Xa é a sexta economía mundial polo valor da súa produción, e tamén o estado maior consumidor de cemento, carbón, aceiro, níquel ou aluminio e o segundo maior importador de petróleo. En tempo de globalización e deslocalización industrial, o seu ritmo de crecemento pode continuar nos anos vindeiros (aproveitando ademais o “tirón inversor” vencellado ás infraestruturas co pulo das Olimpíadas de 2008) e conseguir en menos dunha década un posto de “podium” na clasificación das potencias económicas mundiais.

Os índices de crecemento económico do último quinquenio en dezasete estados da OCDE (así como na OCDE, na UE e máis nos estados europeos da OCDE) poden verse no cadro I.1. Con base no ano 1995, sobrancean desde entón as subas acumuladas do PIB de Australia (34%), Finlandia (32,6%), Canada (31,1%), España

(29,8%) e Estados Unidos (29,4%), moi por riba da OCDE (23,5%) e máis aínda do rexistrado nos países europeos da OCDE (19,8%) ou na UE (18,8%).

Dos estados analizados no cadro 1.1, o menor crecemento na última década tiverono Suíza -que só medrou un 0,4% e segue actualmente no nivel do ano 1995-, Alemaña e Xapón (os dous ó redor do 10%) e Italia (12,7%).

No cadro 1.2 presentámo-las taxas de desemprego de vinte países da OCDE no último quinquenio. España segue a ser no ano 2003 o estado con maior taxa de paro da OCDE e repite o dato do ano anterior (e do ano 2000). A taxa de desemprego española de 2003 (11,3%) supera nun 59% a media da OCDE e nun 41% a da UE. Os estados que seguen a España en altas taxas de paro son, por vez primeira, Francia (9,4%) e Alemaña (9,3%); os de menos taxa de paro seguen a ser Holanda, Luxemburgo e Suíza (todos por baixo do 4%).

■ Cadro 1.1

Crecemento económico. OCDE ⁽¹⁾. 1999-2003

	Peso relativo ⁽²⁾	1999	2000	2001	2002	2003
OCDE	100,0	113,2	117,6	118,8	120,9	123,5
OCDE Europa	40,9	110,9	115,3	116,8	118,5	119,8
Unión Europea						
Total UE	35,5	110,4	114,6	116,6	117,9	118,8
España	2,9	115,9	120,8	124,2	126,7	129,8
Alemaña	8,4	106,0	109,3	110,4	110,6	110,5
Francia	5,7	110,2	114,8	117,2	118,6	118,8
Italia	5,5	106,6	110,0	111,9	112,3	112,7
Países Baixos	1,6	116,1	120,1	121,6	121,9	121,0
Reino Unido	5,2	112,4	116,7	119,2	121,1	123,8
Dinamarca	0,6	111,0	114,1	115,9	117,1	117,1
Portugal	0,7	116,8	120,8	122,9	123,5	121,9
Austria	0,8	110,6	114,4	115,3	116,8	117,8
Suecia	0,8	112,3	117,2	118,7	121,0	123,0
Finlandia	0,5	119,8	126,0	127,3	130,2	132,6
Outros países da OCDE						
Suíza	0,9	96,8	99,9	100,8	100,9	100,4
Noruega	0,5	116,1	119,5	122,6	124,3	124,6
EEUU	35,1	117,9	122,2	122,8	125,5	129,4
Canadá	3,2	116,4	122,5	124,8	128,9	131,1
Xapón	13,6	104,3	107,2	107,6	107,3	110,1
Australia	1,9	118,5	122,3	125,4	130,1	134,0

(1) PIB do ano 1995=100

(2) Porcentaxe do PIB sobre o PIB total da OCDE

Fonte: OCDE: "Main Economic Indicators"

No cadro 1.3 recollémo-las taxas de crecemento interanual de diversos agregados macroeconómicos da Contabilidade Nacional de España (elaborada polo INE) para os anos 2000-2003. O PIB español de 2003 reflicte que a taxa de crecemento (2,4%) foi 0,4 puntos superior á do ano anterior. Este crecemento superou en dous puntos á media da "Eurozona" e en 1,7 puntos á media da UE-15. Como estivo moi por riba do crecemento económico na UE ou na "eurozona", supón un achegamento real importante de España cos seus socios comunitarios.

Taxas de paro ⁽¹⁾. OCDE. 1999-2003

■ Cadro 1.2

	1999	2000	2001	2002	2003
OCDE	6,7	6,3	6,5	7,0	7,1
OCDE Europa	9,0	8,5	8,3	8,6	8,8
Unión Europea					
Total UE	8,7	7,8	7,4	7,7	8,0
España	12,8	11,3	10,6	11,3	11,3
Alemania	8,4	7,8	7,8	8,6	9,3
Francia	10,7	9,3	8,5	8,8	9,4
Italia	11,3	10,4	9,4	9,0	8,7
Países Baixos	3,2	2,9	2,5	2,7	3,7
Bélxica	8,6	6,9	6,7	7,3	8,1
Luxemburgo	2,4	2,3	2,1	2,8	3,7
Reino Unido	5,9	5,4	5,0	5,1	5,0
Irlanda	5,6	4,3	3,9	4,3	4,6
Dinamarca	4,8	4,4	4,3	4,5	5,6
Portugal	4,5	4,1	4,1	5,0	6,5
Austria	3,9	3,7	3,6	4,3	4,4
Suecia	6,7	5,6	4,9	4,9	5,6
Finlandia	10,1	9,8	9,1	9,1	9,0
Outros países da OCDE					
Suíza	3,0	2,6	2,6	3,2	3,1
Noruega	3,2	3,4	3,6	3,9	4,5
EEUU	4,2	4,0	4,8	5,8	6,0
Canadá	7,6	6,8	7,2	7,6	7,6
Xapón	4,7	4,7	5,0	5,4	5,2
Australia	6,9	6,3	6,7	6,3	5,9

(1) En medias anuais
Fonte: OCDE: "Main Economic Indicators"

■ Cadro 1.3

Evolución do PIB⁽¹⁾ e dos seus compoñentes. Perspectiva da demanda. España 2000-2003

	2000	2001	2002	2003	2002				2003			
					Tri. I	Tri. II	Tri. III	Tri. IV	Tri. I	Tri. II	Tri. III	Tri. IV
Produto interior bruto	4,2	2,8	2,0	2,4	2,2	2,0	1,8	2,1	2,2	2,3	2,4	2,7
Gasto en consumo final												
Total	4,2	3,0	3,0	3,3	2,6	3,2	2,9	3,5	3,3	3,2	3,5	3,4
Consumo de los hogares	4,0	2,9	2,6	3,0	2,0	2,8	2,5	3,3	3,0	2,8	3,1	3,0
Consumo de las ISFLSH	4,7	1,6	4,2	2,4	4,1	5,4	4,7	2,6	1,1	0,9	2,9	4,6
Consumo de las AAPP	5,1	3,6	4,4	4,6	4,6	4,5	4,2	4,2	4,3	4,5	4,8	4,8
Formación bruta de capital fixo												
Total	5,7	3,3	1,0	3,0	0,7	-0,9	1,5	2,9	3,2	3,4	3,0	2,5
Bens de equipo	4,8	-1,2	-5,3	1,9	-7,2	-11,0	-4,8	1,7	3,0	3,1	1,2	0,1
Construción	6,2	5,8	4,2	3,7	4,6	3,9	4,8	3,7	3,5	3,8	3,8	3,6
Variación de existencias ⁽²⁾	-0,1	-0,1	0,0	0,1	-0,3	-0,8	0,0	1,1	0,3	-0,1	0,2	-0,2
Demanda interna ⁽²⁾	4,6	3,0	2,6	3,4	1,9	1,4	2,6	4,5	3,6	3,2	3,7	3,1
Exportación de bens e servizos	10,0	3,7	0,0	4,1	-3,6	-1,9	1,2	4,4	4,4	7,8	2,2	1,8
Importación de bens e servizos	10,7	4,0	1,9	6,8	-4,2	-3,5	3,4	11,8	8,5	10,1	5,9	2,7

(1) Variacións porcentuais interanuais do PIB pm, a prezos constantes base 1995. Datos desestacionalizados e corrixidos do efecto calendario.

(2) Aportación ó crecemento do PIB

Fonte: INE. Boletín trimestral de Conxuntura, I/2004

A análise da evolución por trimestres do PIB español amosa que hai un crecemento continuado nos cinco últimos, que foi especialmente intenso no cuarto trimestre de 2003 (tres décimas máis que no anterior, o triple do que viña subindo en cada un dos catro trimestres anteriores).

Nunha análise máis polo miúdo destacarémo-los seguintes puntos do decorrer económico español do último ano desde a *perspectiva da demanda*:

-A demanda interna gañou forza respecto do ano anterior. No tocante á súa composición, o cadro reflicte unha lixeira expansión do gasto en consumo final (que pasou do 3% ó 3,3%) e unha forte suba da inversión (que pasou do 1% ao 3%) como consecuencia do importante crecemento da inversión en bens de equipo (do -5,3% ao 1,9%); a formación bruta de capital fixo rompeu así a tendencia decrecente do bienio anterior.

-No tocante ó sector exterior, tivo unha contribución á variación do PIB español do ano 2003 negativa (máis aínda que no ano anterior), como consecuencia da maior suba das importacións (pasan do 1,9% ao 6,8%) que das exportacións (soben un 4,1% despois do crecemento nulo do ano anterior). A economía española empeorou, xa que logo, a súa situación financeira respecto do resto do mundo, ao presentar unha necesidade de financiación de case 15.000 millóns de euros (fronte aos 11.000 millóns do ano anterior).

Examinando o cadro macroeconómico español desde a *perspectiva da oferta* (cadro 1.4) destacaremos no ano 2003 que se deu unha desaceleración na construción e no sector agro-gandeiro, unha suba nas ramas enerxético-industriais e unha estabilización nos servizos. Ao igual que no ano precedente, ningún dos sectores presentou signo negativo.

■ Cadro 1.4

Evolución do PIB ⁽¹⁾ e dos seus compoñentes. Perspectiva da oferta. España 2000-2003

	2000	2001	2002	2003	2002				2003			
					Tri. I	Tri. II	Tri. III	Tri. IV	Tri. I	Tri. II	Tri. III	Tri. IV
Produto interior bruto	4,2	2,8	2,0	2,4	2,2	2,0	1,8	2,1	2,2	2,3	2,4	2,7
Ramas												
Agraria e pesqueira	1,8	-3,3	1,2	0,7	7,5	2,0	1,8	-6,6	-1,6	-0,6	0,9	4,2
Enerxéticas	4,4	4,3	0,3	1,4	2,1	-1,2	-0,3	0,5	0,3	1,6	2,6	1,0
Industriais	3,9	2,0	0,7	1,3	-0,7	-0,4	1,1	2,7	2,5	1,7	0,2	0,7
Construción	6,1	5,5	4,8	3,6	5,1	4,5	5,5	4,1	3,4	3,7	3,8	3,5
Ramas dos servizos												
Total	4,1	3,3	2,2	2,1	2,1	2,5	1,9	2,2	1,7	1,6	2,5	2,7
Servizos de mercado	4,3	3,3	2,1	1,8	1,8	2,4	1,9	2,3	1,5	1,2	2,2	2,4
Servizos de non mercado	3,3	3,0	2,4	3,3	3,1	2,6	2,0	1,8	2,5	3,0	3,7	3,9

(1) Variacións porcentuais interanuais do PIB pm, a prezos constantes base 1995. Datos desestacionalizados e corrixidos do efecto calendario.

(2) Aportación ó crecemento do PIB

Fonte: INE. Boletín trimestral de Conxuntura, I/2004

1.2 Crecemento económico galego

Neste apartado estudaremos, en primeiro lugar, o crecemento económico galego no último bienio (desde as perspectivas da demanda e da oferta). Despois analizaremos a evolución nun prazo máis longo da produción e a renda (globais e por habitante) nas distintas comunidades autónomas, e remataremos co estudo dos datos galegos e estatais no marco da UE.

1.2.1. Evolución do PIB e dos seus compoñentes. A pegada do Prestige.

Os datos do IGE indican que a economía galega tivo un maior crecemento económico no ano 2003 (2,4%) que no anterior (1,9%). O seguimento da evolución dos compoñentes do PIB que figura no cadro 1.5 amosa que o ritmo da suba do PIB foi continuo nos catro trimestres do ano.

O crecemento económico galego de 2003 foi semellante ao español e notablemente maior que na UE (1,7 puntos máis) e que na UEM (2 puntos máis).

O INE fai a súa propia estimación anual do crecemento económico das comunidades autónomas ao traveso da *Contabilidad Regional de España*, que está adaptada ó novo sistema metodolóxico instaurado no conxunto da UE. Os datos do ano 2003 reflicten tamén que o PIB galego creceu á par da media española.

■ Cadro 1.5 Evolución do PIB ⁽¹⁾ e dos seus compoñentes. Perspectiva da demanda. Galicia 2002-2003

Operacións	Ano		2002				2003			
	2002	2003	Tri. I	Tri. II	Tri. III	Tri. IV	Tri. I	Tri. II	Tri. III	Tri. IV
Gasto en consumo final	2,7	3,3	2,8	3,0	2,8	2,4	3,2	3,1	3,3	3,5
Gasto en consumo final dos fogares	2,6	3,1	2,7	2,8	2,7	2,1	2,9	2,9	3,1	3,4
Gasto en consumo final das AAPP e ISFLSF	3,4	4,0	3,1	3,8	3,2	3,6	4,2	3,6	4,1	4,0
Formación bruta de capital	1,4	3,3	1,5	0,8	1,0	2,4	2,9	3,6	3,5	3,1
Demanda interna ⁽²⁾	2,7	3,7	2,8	2,7	2,6	2,8	3,5	3,7	3,8	3,9
Exportación de bens e servizos	4,0	6,5	0,9	10,4	3,5	1,6	8,2	4,8	4,4	8,6
Importación de bens e servizos	4,3	7,0	1,5	9,2	4,0	2,7	8,6	5,8	5,2	8,3
Produto Interior Bruto	1,9	2,4	2,2	2,2	1,8	1,7	2,1	2,2	2,5	2,9

(1) Taxas porcentuais de variación interanuais do PIB pm, a prezos constantes, base 1995. Datos corrixidos de efectos estacionais e de calendario.

(2) Achega ó crecemento do PIB

Fonte: IGE. Contabilidade trimestral

1.2.1.1 A perspectiva da demanda

Coincidindo coa presentación das estimacións do cuarto trimestre de 2003, o Instituto Galego de Estatística comezou a proporcionar na súa *Contabilidade Trimestral* series trimestrais dos principais compoñentes da demanda, o que posibilita a realización dunha análise máis completa da conxuntura económica galega. A análise desde a *perspectiva de demanda* dos compoñentes do PIB (cadro 1.5) reflicte que:

A achega da demanda interna (3,7%) superou nun punto á do ano anterior. O maior aumento deuse no ano 2003 no apartado da formación bruta de capital (que subiu case dous puntos).

A achega de demanda externa foi claramente negativa (e con máis intensidade que no ano anterior). O aumento nas exportacións de bens e servizos respecto do ano anterior (pasou dun 4 a un 6,5%) foi inferior ao das importacións (que pasou do 4,3% ao 7%).

1.2.1.2 A perspectiva da oferta

A análise desde a *perspectiva da oferta* da evolución do PIB de Galicia no último bienio constata que:

■ Respecto do ano anterior, a mellor evolución foi a das ramas de produtos enerxéticos, seguida da construción e dos servizos, mentres que o comportamento máis negativo presentouno o sector agro-pesqueiro, seguido do de produtos industriais.

■ A diferenza dos compoñentes analizados na perspectiva da demanda (que presentaron todos signo positivo) presenta signo negativo no ano 2003 o sector agro-pesqueiro. O impacto do verquido derivado do afundimento do *Prestige* é, sen dúbida, o factor explicativo fundamental, porque o signo negativo céntrase fundamentalmente no primeiro semestre do ano (cunha media de -5,75%), período no que está o tempo de peche da pesca na costa galega.

■ Cadro 1.6

Evolución do PIB ⁽¹⁾ e dos seus compoñentes. Perspectiva da oferta. Galicia 2002-2003

	Ano		2002				2003			
	2002	2003	Tri. I	Tri. II	Tri. III	Tri. IV	Tri. I	Tri. II	Tri. III	Tri. IV
Ramas agraria e pesqueira	0,6	3,9	1,8	-0,1	4,1	-3,0	-5,8	5,7	2,8	-1,2
Ramas enerxéticas	-3,4	3,5	-7,5	-5,5	-3,0	2,8	5,1	5,0	4,0	0,0
Ramas industriais	2,7	2,0	4,3	3,4	1,5	1,5	0,5	2,5	2,1	2,6
Construción	3,0	4,1	4,7	2,9	1,6	2,7	2,6	3,9	5,0	5,1
Ramas dos servizos	2,2	2,5	2,2	2,5	1,9	2,1	2,5	2,2	2,7	2,9
Servizos de mercado	2,0	2,1	2,1	2,3	1,7	2,0	2,0	1,8	2,3	2,3
Servizos de non mercado	2,7	3,9	2,6	3,2	2,6	2,3	3,9	3,3	3,8	4,8

(1) Taxas porcentuais de variación interanuais do PIB pm, a prezos constantes, base 1995. Datos corrixidos de efectos estacionais e de calendario.
Fonte: IGE. Contabilidade trimestral

1.2.1.3 A pegada do *Prestige*

Sinalabamos no *Informe Sociolaboral* do ano anterior o seguinte: "comezaron no tramo final do ano (afectando á comercialmente fundamental campaña do Nadal) as consecuencias derivadas do verquido do *Prestige*, aínda que estimamos que os efectos económicos e medioambientais serán moito máis importantes nun prazo longo".

Aínda que só nese prazo longo se terán os informes do impacto que na economía e no medio natural de Galicia tivo o verquido derivado do afundimento do *Prestige*, si que parece xa posible constatar indicios estatísticos macroeconómicos na *Contabilidade Trimestral* de Galicia que apuntan á importancia do mesmo. A *pegada do Prestige* quedou marcada no forte descenso do valor da produción agro-pesqueira no primeiro semestre do ano (case un 6%), que contrasta coa aportación positiva do primeiro ou do terceiro trimestre do ano anterior (1,8% e 4,1% respectivamente) ou mesmo coa estabilización do segundo trimestre. Ademais, o único

trimestre con aportación negativa significativa (-3%) no ano 2002 foi o cuarto, precisamente aquel no que comezou a catástrofe ecolóxica co afundimento do buque na primeira quincena de novembro. Por suposto que a extracción de conclusións sería máis doada se a información do IGE sobre o PIB distinguira entre a rama agrogandeira e a pesqueira, pero actualmente non aparece esa información nos cadro da *Contabilidade Trimestral* de Galicia.

Por outra parte, en decembro de 2003 a Consellería de Pesca e Asuntos Marítimos da Xunta de Galicia estimou nun 15% a caída da produción do sector pesqueiro nese ano. Un estudio realizado pola *Coordinadora de Confrarías* de Pescadores feito público en marzo de 2004, pola súa banda, estimou que a catástrofe do *Prestige* provocou unha diminución do 33% nas capturas do sector pesqueiro galego e unhas perdas económicas para o sector de case 72 millóns de euros. Neste Informe recóllese tamén que “non se recuperou a produtividade anterior ao *Prestige*” e que resulta moi probable que as secuelas da marea negra afectasen ao ciclo reprodutivo das especies, o que mantería niveis anormalmente baixos de produtividade no sector pesqueiro.

Con todo, sexan os datos reais máis próximos a un ou a outro estudio, cómpre ser conscientes de que a curto prazo a inxección de diñeiro público para facer fronte aos primeiros efectos da marea negra (por exemplo o pago de rendas para compensar aos pescadores imposibilitados temporalmente de realizar o seu traballo) pode enmascarar temporalmente as consecuencias económicas claramente negativas da catástrofe.

Unha catástrofe ecolóxica da magnitude da do *Prestige* destrúe a riqueza pero temporalmente pode aumentar a renda. Para entendela ben cómpre subliña-la diferenza entre renda e riqueza.

A *renda* é un fluxo anual, que está integrado pola suma de varios compoñentes (salarios, beneficios, transferencias, etc.) que xera un país. O importe das transferencias públicas (da Comunidade Autónoma, do Estado, da UE, de Concellos e Deputacións) e privadas (de empresas, particulares, fundacións...), xunto a outros apoios internacionais (por exemplo o ofrecemento marroquí de permitir temporalmente o acceso de buques ás súas augas xurisdiccionais) e mesmo o aumento temporal do emprego para as labores de limpeza da costa ou os beneficios empresariais derivados da estancia en Galicia dos miles de voluntarios da “marea branca”, teñen un efecto dinamizador da renda dispoñible de Galicia e mesmo pode no ano 2003, crecer a *renda* galega máis do que o tería feito se non se producise a marea negra.

A *riqueza*, en cambio, non é un fluxo temporal senón un fondo ou stock, un total acumulado ao cabo de toda unha historia do país, que se mide para un momento determinado e ten entre os seus compoñentes o capital físico, é dicir, os bens tanxibles (como por exemplo os recursos pesqueiros da plataforma mariña, os recursos naturais da costa –incluíndo, por suposto, o valor paisaxístico e o seu uso para a atracción do turismo–). A *riqueza* é máis difícil de medir que a renda pero a súa conservación é fundamental para asegura-la xeración de renda no futuro ¿Cal é por exemplo a valoración da desfeita do patrimonio natural dunha comunidade? ¿Como cuantifica-la perda derivada do feito de que xeracións futuras non teñan xa certas especies mariñas ou da redución da produtividade pesqueira a consecuencia de quedar afectado pola marea negra o ciclo reprodutivo dalgunhas especies?

Aínda que hai que esperar algún tempo para que os informes económicos e ecolóxicos teñan datos máis precisos para cuantifica-lo destrago causado pola catástrofe do *Prestige*, parece evidente que se pode afirmar que a riqueza de Galicia sufriu un deterioro moi grave (na flora e fauna, nas praias e acantilados, nas áreas naturais e nas construcións e mesmo nos barcos...).

Penso que moi ben podemos recolle-las seguintes palabras de Guillermo de la Dehesa, presidente do CEPR (Centre for Economic Policy Research) como resumo da *pegada do Prestige* en Galicia: "Galicia está a sufrir a maior catástrofe ecolóxica da súa historia. As súas consecuencias económicas van ser moi negativas e duradeiras (...) efectos negativos e duradeiros sobre os recursos naturais de Galicia, é dicir, sobre a súa riqueza, que non son facilmente cuantificables, e, ao mesmo tempo, ten a curto prazo uns efectos positivos sobre a súa renda (...). O feito é que un destroz tan grave da riqueza vai reduci-la renda de Galicia nos anos vindeiros xa que se deteriorou gravemente o seu hábitat, os seus medios de produción, o seu capital físico, o seu potencial turístico, a súa beleza natural. Pan para hoxe, e fame para mañá" (do artigo: "Paradojas económicas de la marea negra", publicado en *El País* o 16-I-2003).

1.2.2. Crecemento económico das comunidades autónomas

Ademais da evolución do PIB en Galicia, España ou a UE aos que fixemos referencia con anterioridade, tamén resulta moi importante facer un estudio do crecemento económico nas diversas comunidades autónomas, para situar a Galicia na posición que lle corresponda dentro dese decorrer económico.

1.2.2.1 Crecemento do ano 2003

Segundo os datos da *Contabilidade Rexional* que elabora o INE, Galicia ocupou a undécima posición na clasificación do crecemento das comunidades autónomas no ano 2003; quedaron por baixo dela: Melilla, Castela A Mancha, Ceuta, Asturias, Cantabria, Cataluña, C.Valenciana e Baleares (ordenadas de maior a menor suba do PIB).

O cadro 1.7 recolle os datos dos crecementos do valor engadido bruto e máis da poboación por comunidades autónomas, segundo a "Fundación de las Cajas de Ahorro para la Investigación Económica y Social" (FUNCAS). Reflicte a perda de ritmo do crecemento económico tanto en Galicia como a nivel estatal no bienio 2001-2002 e a recuperación do ano 2003 nos dous ámbitos territoriais (con maior intensidade en Galicia).

Nas comunidades autónomas o crecemento económico no ano 2003 variou entre o 3,19% de Aragón e o 1,03% de Baleares (comunidade que repite por sétimo ano consecutivo na última posición). Tódalas comunidades autónomas agás unha (Baleares) tiveron no último ano un crecemento económico superior ao 2% e todas (incluída Baleares) superaron a suba media da Unión Europea e máis da UEM.

Galicia, cun 2,68% de suba fronte ó 2,46% estatal, quedou no ano 2003 no sétimo posto (duodécimo o ano anterior) no *ranking* de crecemento económico das comunidades autónomas, que se pode ver polo miúdo no cadro 1,8.

Cadro 1.7 Crecemento económico(*) e variación da poboación. Por comunidades autónomas. 2000-2003

	% Crecemento económico								% Variación da poboación			
	Total				Sectores non agrarios							
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
Andalucía	5,15	3,78	2,40	2,21	5,19	4,11	2,56	3,32	0,54	0,87	0,88	1,72
Aragón	4,61	2,19	1,72	3,19	4,70	2,34	1,94	2,90	-0,13	0,81	1,55	1,03
Asturias	4,04	2,41	1,98	2,20	4,11	2,36	2,02	2,20	-0,33	-0,11	-0,25	0,13
Baleares	4,71	2,87	0,24	1,03	4,81	2,96	0,24	1,02	1,23	3,97	4,79	3,31
Canarias	4,14	2,91	1,66	2,09	4,37	3,10	1,77	2,14	1,08	3,79	3,67	2,77
Cantabria	4,65	3,42	1,78	2,69	4,79	3,56	1,85	2,72	-0,01	1,15	0,98	1,37
C. A Mancha	4,83	2,75	1,75	2,48	4,91	3,07	1,99	2,35	0,18	1,35	1,38	1,89
C. León	4,47	2,66	2,49	2,85	4,41	3,37	2,39	2,84	-0,32	0,00	0,14	0,29
Cataluña	4,61	2,72	2,32	2,03	4,56	2,78	2,27	2,15	0,16	1,62	2,62	3,04
C. Valenciana	5,15	4,07	2,15	2,59	5,33	4,14	2,21	2,72	0,43	1,99	3,07	3,33
Extremadura	5,77	2,42	1,86	2,62	4,64	2,68	1,84	3,25	-0,04	0,36	-0,13	0,08
Galicia	4,34	2,73	1,89	2,68	4,76	2,85	2,00	2,72	-0,27	0,04	0,12	0,50
Madrid	4,97	3,37	2,65	2,97	4,97	3,37	2,65	2,97	0,04	3,21	2,85	3,47
Murcia	5,09	3,07	2,85	3,18	5,51	3,22	3,00	3,38	0,76	3,57	3,13	3,44
Navarra	4,83	2,41	2,74	2,95	4,97	2,56	2,81	3,02	0,17	2,16	2,65	1,51
País Vasco	4,10	3,11	1,72	2,12	4,44	2,94	1,86	2,17	-0,20	0,13	0,30	0,19
A Rioxa	4,77	2,62	1,93	2,64	4,87	2,90	2,21	2,76	0,09	2,36	4,02	2,05
Ceuta	4,02	2,54	2,12	2,44	4,04	2,56	2,12	2,44	0,58	0,60	-0,44	-1,60
Melilla	4,03	2,68	1,99	2,34	4,03	2,69	1,98	2,35	0,58	3,81	2,99	-1,04
España	4,76	3,12	2,19	2,46	4,82	3,25	2,25	2,65	0,21	1,53	1,81	2,10

(*) Medido pola variación do valor engadido bruto a prezos constantes
Fonte: FUNCAS, "Cuadernos de Información Económica", marzo/abril 2001, 2002, 2003 e 2004

Clasificación das CCAA por crecemento económico (1). 2003

Cadro 1.8		%
	Aragón	3,19
	Murcia	3,18
	Madrid	2,97
	Navarra	2,95
	Castela e León	2,85
	Cantabria	2,69
	Galicia	2,68
	A Rioxa	2,64
	Extremadura	2,62
	Comunidade Valenciana	2,59
	Castela A Mancha	2,48
	Media española	2,46
	Ceuta	2,44
	Melilla	2,34
	Andalucía	2,21
	Asturias	2,20
	País Vasco	2,12
	Canarias	2,09
	Cataluña	2,03
	Baleares	1,03

(1) Medidos pola porcentaxe de variación do VEB
Fonte: FUNCAS, "Cuadernos de Información Económica", marzo/abril 2001, 2002, 2003 e 2004

O crecemento económico galego en 2003 dos sectores non agrarios (2,72%) superou moi lixeiramente (catro centésimas) á suba xeral do VEB na nosa comunidade e tamén (en sete centésimas) á estatal, a diferenza do trienio anterior.

Na clasificación por crecemento da poboación, Galicia quedou en décimoterceira posición (cunha suba do 0,50% fronte á media estatal do 2,10%), nun ano de notable crecemento da poboación estranxeira residente en España; segundo a estimación de FUNCAS, catro comunidades autónomas tiveron un crecemento demográfico menor que Galicia no ano 2003 (Asturias, Castela-León, País Vasco e Extremadura), ademais das dúas cidades autónomas (Ceuta e Melilla), que foron as únicas nas que diminuíu a poboación nese ano.

O asentamento da poboación seguiu as pautas de anos anteriores, e segue a concentrarse fundamentalmente en Madrid, o arco mediterráneo e as illas Baleares e Canarias: así, as comunidades que tiveron un crecemento demográfico superior á media española foron no ano 2003: Madrid, Murcia, C.Valenciana, Baleares, Cataluña e Canarias (ordenadas de maior a menor suba poboacional).

Cómpre insistir en que os países nos que a poboación medra menos -coma está a ocorrer con Galicia desde hai ben anos- terán na evolución desta compoñente parte da explicación do mellor comportamento do PIB ou da renda *por habitante* en relación a outros de máis dinamismo demográfico, porque hai que lembrar que a evolución destas variables tan usadas para a medida da converxencia económica entre distintas sociedades está condicionada pola andaina de dúas magnitudes: o valor da produción xerada e máis a variación da poboación.

A perda de peso demográfico de Galicia no conxunto estatal a longo prazo foi obxecto de análise en anteriores *Informes Sociolaborais* (ós que remitimos ós interesados) e o estudo máis a fondo da evolución demográfica galega na última década pode consultarse no epígrafe 3.1 deste *Informe*. A igual evolución do PIB en Galicia e España, o PIB *por habitante* galego “converxerá” co estatal na medida en que, pola diferente dinámica demográfica, vai perdendo peso na poboación total española.

1.2.2.2. Crecemento económico a longo prazo

Sen dúbidas, o crecemento económico dun ano concreto non é o fundamental para conseguir o achegamento ás sociedades cun nivel de desenvolvemento maior; o importante é o esforzo continuado nun prazo longo para ir acurtando esa diferenza. Xa que logo, imos tratar neste epígrafe da converxencia (ou diverxencia) de Galicia na última década cos niveis medios de renda do Estado ou do conxunto da UE.

A evolución do PIB nas distintas comunidades autónomas no período: 1995-2003 reflicte (véxase cadro 1.9) que o crecemento acumulado de Galicia (30,64%) quedou por baixo do estatal (35,56%); só dúas comunidades (Aragón e Asturias) quedaron por baixo do crecemento galego. En taxa media anual de variación do PIB, esto supón unha suba do 3,40% en Galicia e do 3,88% no conxunto estatal.

Nas dúas últimas columnas do cadro 1.9 presentamos os datos da evolución do PIB por habitante nas distintas comunidades nese mesmo período: desta volta, cómprese que Galicia acurtou en 2,5 puntos o seu índice respecto do promedio estatal. O menor dinamismo demográfico de Galicia nesa xeira é a explicación desta diferenza entre a peor evolución (en comparanza coa estatal) do PIB en Galicia e a mellor evolución cos datos do PIB por habitante.

Cadro 1.9

Evolución do PIB ⁽¹⁾. Por comunidades autónomas. 1995-2003

	Millóns de euros	1995-2003		Índice de PIBpm por habitante Media española = 100	
	2003	% variación período	Taxa media anual acumulativa	1995	2003
Andalucía	86.598,5	39,78	4,28	73,30	75,72
Aragón	19.500,8	29,31	3,27	107,45	106,48
Asturias	13.689,6	26,45	2,98	84,14	85,31
Baleares	16.395,8	35,46	3,87	135,18	120,00
Canarias	24.367,3	40,25	4,32	92,94	87,66
Cantabria	7.690,3	35,77	3,90	90,81	94,25
Cast. A Mancha	22.628,7	35,83	3,90	82,84	82,45
Cast. e León	36.327,2	32,07	3,54	92,58	96,96
Cataluña	118.215,2	34,13	3,74	122,08	119,49
C. Valenciana	66.018,7	38,02	4,11	101,91	100,63
Extremadura	11.835,5	37,51	4,06	68,19	72,49
Galicia	34.713,2	30,64	3,40	82,14	84,69
Madrid	105.014,6	35,93	3,91	130,06	125,08
Murcia	15.246,3	43,24	4,59	82,67	79,33
Navarra	10.531,8	34,96	3,82	126,19	123,75
País Vasco	37.735,3	33,39	3,67	113,96	121,30
A Ríoxa	4.902,5	38,29	4,14	113,49	112,78
Ceuta	993,9	48,06	5,03	81,55	88,51
Melilla	886,3	37,90	4,10	92,40	85,98
España	633.291,5	35,56	3,88	100,00	100,00

(1) PIB a prezo de mercado. Prezos constantes, de base 1995
Fonte: FUNCAS

Unha fonte alternativa ós datos ofrecidos por FUNCAS son os aportados polo INE na *Contabilidad Regional de España* 1995-2003 (axeitada ó novo sistema metodolóxico instaurado no conxunto da UE). Nos datos difundidos polo INE no momento en que andamos a pechar a elaboración deste Informe (30 de xuño) recóllese que o PIB galego baixou a súa participación no total estatal nese período.

As comunidades autónomas que máis incrementaron a súa participación relativa no conxunto da economía estatal foron: Madrid (0,7 puntos), Canarias (0,4) e C. Valenciana (0,3). Pola súa parte, as que máis peso relativo perderon desde 1995 son Cataluña (-0,6 puntos) e Castela e León (-0,5 puntos).

No cadro I.10 pódese ver a evolución de 1995 a 2003 dos índices por habitante de tres variables macroeconómicas relevantes: PIB, renda e renda dispoñible en paridade de poder adquisitivo. Como xa anteriormente nos referimos á evolución da primeira, sobrancearemos agora que:

■ No tocante á renda bruta por habitante, Galicia avanzou practicamente o mesmo que no PIB por habitante (ó redor de 2,5 puntos porcentuais) e queda na decimo-

cuarta posición da clasificación no ano 2003 (un posto máis adiante que no ranking por PIB *per capita*).

■ En renda familiar bruta dispoñible en poder de compra (é dicir, en paridade de poder adquisitivo) Galicia avanzou moito máis nese período: 5,5 puntos, pero segue na decimocuarta posición na clasificación do ano 2003.

■ **Cadro 1.10**

Ranking das autonomías españolas no 2003. Índices por habitante ⁽¹⁾

PIB ⁽²⁾			Renta Bruta ⁽²⁾			Renta Fam. Bruta Disp. en poder de compra		
	1995	2003		1995	2003		1995	2003
Madrid	130,06	125,08	Madrid	132,41	127,26	Aragón	118,11	117,79
Navarra	126,19	123,75	País Vasco	117,49	124,59	Madrid	122,13	115,71
País Vasco	113,96	121,30	Navarra	125,59	122,78	País Vasco	107,48	115,45
Baleares	135,18	120,00	Cataluña	122,65	120,80	Navarra	116,29	112,24
Cataluña	122,08	119,49	Baleares	127,67	114,81	Cataluña	114,79	111,47
A Ríoxa	113,49	112,78	A Ríoxa	111,59	111,00	Melilla	124,77	110,40
Aragón	107,45	106,48	Aragón	110,86	109,45	Cast. e León	104,88	109,77
C. Valenciana	101,91	100,63	C. Valenciana	98,68	98,94	A Ríoxa	109,16	109,04
Cast. e León	92,58	96,96	Castela e León	93,23	97,41	Ceuta	107,76	105,93
Cantabria	90,81	94,25	Cantabria	93,35	96,00	Baleares	111,13	102,04
Ceuta	81,55	88,51	Ceuta	87,37	92,21	Cantabria	97,14	99,52
Canarias	92,94	87,66	Melilla	96,51	89,89	C. Valenciana	87,57	97,93
Melilla	92,40	85,98	Asturias	86,02	86,63	Cast. A Mancha	87,47	95,73
Asturias	84,14	85,31	Galicia	82,69	85,30	Galicia	88,63	94,09
Galicia	82,14	84,69	Canarias	85,09	81,92	Asturias	90,47	90,98
Cast. A Mancha	82,84	82,45	Cast. A Mancha	83,22	81,26	Canarias	93,24	86,39
Murcia	82,67	79,33	Murcia	82,16	78,63	Extremadura	78,36	86,23
Andalucía	73,30	75,72	Andalucía	72,86	74,40	Andalucía	77,29	80,50
Extremadura	68,19	72,49	Extremadura	68,95	72,40	Murcia	82,12	79,26

(1) Media española = 100

(2) A prezo de mercado.

Fonte: FUNCAS

Os datos deste cadro son especialmente relevantes desde o punto de vista económico-social porque, se dunha banda amosan o crecemento económico real por habitante (ao traveso do PIB e da renda bruta), pola outra dan conta (coa terceira variable) de canto varía a renda despois dun dobre axuste derivado das transferencias monetarias públicas netas (ó traveso do sistema impositivo e das prestacións da Seguridade Social) e máis da corrección dos prezos relativos dos bens e servizos.

A renda familiar dispoñible en paridade de poder de compra é a variable que amosa o volume das rendas percibidas polos fogares e institucións non lucrativas -excluídas as administracións públicas- residentes en cada comunidade autónoma, tendo en conta o nivel relativo do índice de prezos de consumo de cada unha das comunidades. Non só inclúe aportacións que proceden da vía da produción de bens e servizos (coma por exemplo as rendas salariais ou as rendas mixtas -traballo e capital- percibidas polos traballadores por conta propia) senón tamén as prestacións sociais e outras transferencias recibidas polos fogares e institucións non lucrativas.

O cadro 1.11 infórmanos da posición relativa en renda en termos de poder de compra *por habitante* das distintas comunidades autónomas no ano 2003 respecto da media da Unión Europea, de acordo cos datos de FUNCAS. Obsérvase que só cinco comunidades autónomas superan a media da UE-15, e que Galicia sitúase na

■ **Cadro 1.11** **Índices de converxencia ⁽¹⁾ das distintas comunidades autónomas coa UE-15. 2003**

	Superior ó 100%		Do 90 ó 100%		Do 80 ó 90%		Menor do 80%
Madrid	113,05	A Ríoxa	97,56	C. Valenciana	89,58	Asturias	79,57
Navarra	108,13	Cast. e León	92,85	Ceuta	88,50	Canarias	77,58
País Vasco	107,77			Cantabria	88,08	Extremadura	72,88
Cataluña	105,73			Melilla	85,79	Murcia	72,27
Aragón	102,61			Cast. A Mancha	81,01	Andalucía	69,25
Baleares	100,57			Galicia	81,00		

(1) Media UE-15 = 100, renda en paridade de poder adquisitivo
Fonte: FUNCAS

cola do grupo de comunidades clasificadas no terceiro nivel (no de 80 ao 90%), cun 81%.

Cómpre subliñar que unha análise máis a fondo da converxencia *real* -que supera os obxectivos deste Informe- debería ter en conta tamén outros factores (como a taxa de paro ou o nivel de desenvolvemento tecnolóxico), o que certamente situaría a Galicia e a España nunha posición de maior diverxencia coa media da UE.

¿Cal é a posición de Galicia e das outras comunidades autónomas no contorno da nova Unión Europea de 25 Estados?. Eurostat vén de facer públicas en xuño de 2004 as súas estimacións de PIB por habitante en termos de paridade de poder adquisitivo (e tendo en conta a nova composición da UE, Eurostat anunciou que no futuro deixará de calcula-lo índice para a xa inexistente UE-15)

■ As tres últimas comunidades do noso estado na clasificación (e os seus índices respectivos sendo 100 o promedio da UE-25) son: Galicia (76), Andalucía (72) e Extremadura (62). As tres primeiras son Madrid (128), Navarra (121) e País Vasco (119). O promedio español acada o índice 95.

1.3 Crecemento económico e xeración de emprego

O crecemento económico non é un fin en si mesmo; a súa finalidade é darlle pulo a unha sociedade de maior benestar e nesa andaina a creación de máis e mellor emprego para a súa poboación é un paso irrenunciable. Achegarémonos agora á análise de en que medida o crecemento económico se converteu nos últimos anos en xeración de emprego en Galicia. No apartado terceiro do capítulo 3 tratamos máis polo miúdo o comportamento do emprego en Galicia, desagregado por sexos, sectores económicos, ramas de actividade, grupos de idade, provincias, situación profesional, carácter temporal ou indefinido do contrato, tipo de xornada (a tempo parcial ou total), etc. Remitimos a ese epígrafe ós interesados en afondar nalgún deses aspectos da ocupación en Galicia.

1.3.1 A xeración do emprego no ano 2003

O emprego das distintas comunidades autónomas no último bienio preséntase no cadro 1.12, no que se comproba que a xeración de emprego de Galicia no ano 2003 (1,6%) foi pouco máis da metade que no conxunto da economía española (3,0%), a diferenza do ocorrido no ano anterior (no que as porcentaxes de creación de emprego eran moi similares).

■ Cadro 1.12

Poboación ocupada ⁽¹⁾. Por comunidades autónomas. 2002-2003

	Valores absolutos (en miles)		Distrib. porcentual	Variacións anuais				
	2002	2003		2003	Miles		%	
					2002	2003	2002	2003
Andalucía	2.499,9	2.615,1	15,5	46,7	115,2	1,9	4,6	
Aragón	480,0	489,1	2,9	9,0	9,1	1,9	1,9	
Asturias	377,8	397,0	2,4	11,2	19,2	3,1	5,1	
Baleares	373,3	384,4	2,3	11,4	11,1	3,2	3,0	
Canarias	748,5	785,4	4,7	21,6	36,9	3,0	4,9	
Cantabria	210,1	219,7	1,3	-0,8	9,6	-0,4	4,6	
Cast. A Mancha	655,8	666,6	4,0	18,3	10,8	2,9	1,6	
Cast. e León	938,6	941,5	5,6	16,1	2,9	1,7	0,3	
Cataluña	2.786,8	2.889,7	17,1	25,1	102,9	0,9	3,7	
C. Valenciana	1.772,3	1.819,4	10,8	12,2	47,1	0,7	2,7	
Extremadura	363,6	375,7	2,2	7,0	12,1	2,0	3,3	
Galicia	1.087,8	1.104,8	6,6	17,8	17,0	1,7	1,6	
Madrid	2.330,4	2.375,5	14,1	27,0	45,1	1,2	1,9	
Murcia	458,6	481,5	2,9	18,3	22,9	4,2	5,0	
Navarra	238,2	242,7	1,4	0,5	4,5	0,2	1,9	
País Vasco	895,3	910,4	5,4	15,3	15,1	1,7	1,7	
A Rioxa	111,2	112,7	0,7	-0,4	1,5	-0,4	1,3	
Ceuta e Melilla	49,0	50,8	0,3	0,0	1,8	0,0	3,7	
España	16.377,3	16.862,0	100,0	256,3	484,7	1,6	3,0	

(1) Datos do 4º trimestre de cada ano

Fonte: INE, EPA (cadro tomado do MTAS: Coyuntura Laboral nº 68, marzo 2004)

A andaina trimestral da ocupación en Galicia no último bienio pódese facer cos datos do cadro 1.13, que recolle tamén a desagregación sectorial do emprego.

Evolución trimestral do emprego ⁽¹⁾. Por sectores. Galicia. 2002-2003

■ Cadro 1.13

	2002				2003			
	I T.	II T.	III T.	IV T.	I T.	II T.	III T.	IV T.
Poboación activa	1,9	1,6	1,9	3,3	3,4	3,8	4,1	3,3
Emprego	0,4	1,1	0,4	1,7	4,1	3,8	2,9	1,6
Primario	-18,2	-15,2	-11,6	5,0	0,7	-1,6	1,9	-5,1
Emprego non primario	4,0	4,0	2,4	2,7	4,6	4,7	3,1	2,5
Industria	7,2	7,0	4,3	4,0	1,2	1,0	-3,4	-5,0
Construcción	10,7	5,0	0,6	-5,6	-0,3	-7,9	-2,4	-1,1
Servizos	1,5	2,7	2,1	4,3	7,1	9,0	6,8	6,1
Taxa de paro	13,4	11,9	11,4	12,0	12,9	11,9	12,4	13,5

(1) En porcentaxes de variación interanual (agás a taxa de paro, que reflicte o valor desta variable en cada trimestre)

Fonte: INE, EPA (recollido de: Fundación Caixa Galicia, "Informe de conxuntura da economía galega", marzo 2004).

Salienta no ano 2002 a progresiva diminución ó longo do ano da porcentaxe de perda de emprego no sector primario da economía galega nos tres primeiros trimestres, ata chegar ó 5% de suba do mesmo no cuarto trimestre de 2002 respecto do mesmo período do ano anterior. A ocupación nos sectores non primarios, pola súa banda, subiu menos no segundo semestre do ano que no primeiro; no primeiro semestre sobranceou especialmente a xeración de emprego do sector secundario (industria e construción) pero a perda de folgos da construción fixo que no segundo semestre os servizos tiveran a maior taxa de variación interanual.

No ano 2003 reflíctese unha forte suba da poboación activa (que comezou xa no último trimestre de 2002), con taxas de crecemento sempre superiores ao 3%, mentres que nos tres primeiros trimestres de 2002 non chegou nunca ao 2%. O aumento porcentual da ocupación (decrecente progresivamente a medida que avanzaba o ano 2003) non foi quen de absorber o forte aumento da poboación activa, polo que aumentou o desemprego, e pechouse o ano coa maior taxa de paro dos oito últimos trimestres.

Sectorialmente, en 2003 destruíuse emprego nos catro trimestres na construción e en dous trimestres no sector primario e máis na industria. O sector servizos foi o gran motor xerador do emprego nos catro trimestres (cun mínimo do 6,1% no cuarto trimestre e un máximo do 9% no segundo).

1.3.2 Crecemento económico e do emprego a longo prazo

Unha visión comparativa da xeración de emprego a longo prazo en Galicia e no conxunto do Estado é a que figura no cadro 1.14, que resume a creación neta de postos de traballo en valores absolutos e porcentuais desde 1992. Dado o importante cambio metodolóxico da EPA desde o ano 2002 (do que trataremos máis polo miúdo no epígrafe 3.2 deste Informe) presentamos separadamente os datos do período 1992-2001 e os dos últimos anos. No primeiro período compróbase que Galicia perdeu emprego neto mentres que en España creceu un 18% (2.268,000 persoas ocupadas máis). No ano 2002, en cambio, a xeración porcentual de emprego foi moi semellante en Galicia e en España (superior en Galicia, anque tan só unha décima) e no 2003 foi case o dobre no conxunto de España que en Galicia.

Cadro 1.14 Variación do emprego (1). Galicia/ España. 1992/2001/2002/2003

	1992-2001		2002		2003	
	En valor absoluto	En %	En valor absoluto	En %	En valor absoluto	En %
Galicia	-19.800	-2,00	17.800	1,7	17.000,0	1,6
España	2.268.000	18,00	256.300	1,6	484.700,0	3,0

Elaboración propia
(1) Cos datos do 4º trimestre de cada ano
Fonte: INE

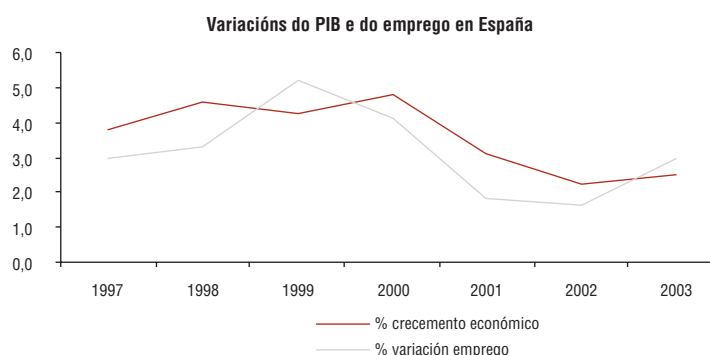
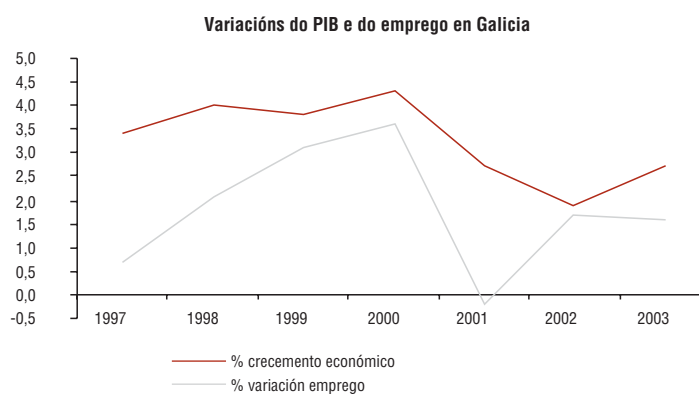
Crecemento económico ⁽¹⁾ e xeración de emprego ⁽²⁾. Galicia/ España. 1997-2003**■ Cadro 1.15**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Galicia							
% crecemento	3,4	4,0	3,8	4,3	2,7	1,9	2,7
% variación emprego	0,7	2,1	3,1	3,6	-0,2	1,7	1,6
España							
% crecemento	3,8	4,6	4,2	4,8	3,1	2,2	2,5
% variación emprego	3,0	3,3	5,2	4,1	1,8	1,6	3,0

Elaboración propia

(1) Datos FUNCAS

(2) Datos do INE: EPA do 4º trimestre de cada ano

O cadro 1.15 presenta o seguimento anual da andaina desde 1997 dos crecements económicos e do emprego en Galicia e España. En España xerouse emprego neto tódolos anos (cando menos un 1,6% anual) mentres que en Galicia houbo unha lixeira destrución de emprego no ano 2001. Só en 2002 acadou Galicia unha taxa de suba do emprego maior que o estatal (aínda que ben lixeira: unha décima máis).

A media anual de xeración de emprego no período analizado foi do 1,80% en Galicia e do 3,14% no conxunto do Estado. A maior dificultade de transforma-lo crecemento económico en xeración de emprego en Galicia explíctase co seguimento comparativo entre Galicia e España dos datos do período analizado: compróbase que a diferenza en favor de España é maior no crecemento económico que na xeración de emprego tan só no ano 2002.

¿Hai algún cambio importante na estrutura do emprego para que Galicia teña maior dificultade para transforma-lo seu crecemento económico en xeración neta

de emprego? A desagregación por sectores económicos da variación da ocupación desde 1997 que ofrece o cadro 1.16 explicita que o principal factor diferencial neses anos foi a evolución do emprego do sector agrario galego. De feito, o único ano que subiu o emprego na agro-gandería (o 2000) no período analizado posibilitou a maior creación de emprego neto na economía galega neses sete anos.

Variación do emprego. Por sectores económicos. Galicia. 1997-2003

■ Cadro 1.16

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Agricultura	-28,1	-6,1	-16,6	6,0	-24,5	-1,8	
Pesca	-2,7	-1,6	8,0	-1,3	-6,8	-5,4	
Subtotal sector agropesqueiro	-30,8	-7,7	-8,6	4,7	-31,3	-7,2	-7,1
Industria	5,8	15,4	0,6	12,4	11,5	8,4	-11
Construcción	4,1	-2,8	12,3	6,0	9,9	-7,9	-1,5
Servizos	27,1	13,9	24,1	11,5	7,7	24,5	36,6
Subtotal sect. non primarios	37,0	26,5	37,0	29,9	29,1	25,0	23,1
Total	6,2	18,8	28,4	34,6	-2,2	17,8	16

Elaboración propia
(1) En miles
Fonte: INE: EPA do 4º trimestre

Compróbase no cadro que a creación de emprego nos sectores “non primarios” é bastante estable e oscilou no período estudado entre un mínimo de 25.000 e un máximo de 37.000 , mentres que a oscilación da xeración de emprego total é moito maior; e vai da destrución de emprego do ano 2001 á creación de 34.600 postos de traballo máis no ano 2000. A evolución do emprego agro-pesqueiro é a principal clave explicativa desa variación.

¿Cal foi, ano por ano, a variación do emprego diferenciada entre os sectores primario e non primarios na economía galega no último sexenio?:

■ En 1997 a suba nos sectores non primarios tivo un notable aumento (37.000 novos ocupados) e foi moi pouco menor a destrución de ocupación agro-pesqueira (30.800).

■ En 1998 a xeración de emprego neto dos sectores secundario e servizos (26.500) baixou algo pero diminuíu moito máis a perda de emprego agro-pesqueiro (7.700 persoas), polo que aumentou significativamente a ocupación total.

■ En 1999 a xeración de emprego nos sectores secundario e terciario voltou ó nivel de 1997 (37.000) pero desta volta a perda de emprego do sector primario foi moito menor que entón (8.600, pouco máis da cuarta parte que dous anos antes), polo que a suba da ocupación foi moi notable.

■ No ano 2000 a creación de emprego nos sectores non primarios foi de 29.900 (7.100 menos que no ano anterior) pero foi positiva a aportación do sector primario (4.700 empregos), o que permitiu acadar a maior suba da ocupación total galega do período analizado.

■ O emprego dos sectores non primarios presentou no ano 2001 un avance semellante ó do ano anterior, pero a fortísima destrución de emprego no sector primario nese ano (a maior do período 1996-2001 en termos absolutos e moi especialmente en termos relativos) produciu a única diminución da ocupación total en Galicia nos sete anos estudados.

■ En 2002 o sector servizos volve a se-lo principal dinamizador do emprego galego (coma en 1997 e 1999) e o sector pesqueiro ten -no ano que comezan os efectos económicos e ecolóxicos da marea negra do *Prestige*- a segunda maior perda do período. O descenso da ocupación na construción provocou que o emprego dos sectores non primarios tivera a menor creación de postos de traballo nos sete anos.

■ Por último, en 2003 o sector servizos acentúa a forte expansión do ano anterior e se converte no único sector xerador de emprego (co mellor dato, ademais, dos sete anos analizados). A falla de desagregación da perda de emprego agro-pesqueiro entre o sector agro-gandeiro e o pesqueiro impide facer un achegamento preciso aos efectos da catástrofe do *Prestige* na ocupación na pesca cos datos da EPA.

1.3.3 Estructura sectorial do emprego por comunidades autónomas

Posto que é moi importante a estrutura do emprego para coñecer o limiar de crecemento económico a partir do cal se crea emprego nunha sociedade, ofrecemos no cadro 1.17 unha visión comparativa da porcentaxe de ocupados de cada sector económico nas diversas comunidades autónomas en 2003. Sobranceramos que:

Porcentaxe de ocupados de cada sector económico ⁽¹⁾. Por comunidades autónomas. 2003.

■ Cadro 1.17

	Agricultura e Pesca	Industria	Construción	Servizos
Andalucía	9,9	11,6	14,2	64,3
Aragón	6,0	24,1	9,7	60,2
Asturias	7,1	18,9	11,7	62,3
Baleares	2,0	9,5	13,7	74,7
Canarias	4,6	5,6	14,9	74,9
Cantabria	6,2	20,5	13,1	60,2
Cast. e León	9,0	19,0	12,3	59,7
Cast. a Mancha	9,4	18,7	14,7	57,2
Cataluña	2,5	26,7	10,6	60,2
C. Valenciana	3,8	22,8	13,0	60,4
Estremadura	13,5	10,4	14,0	62,1
Galicia	12,4	19,4	11,7	56,5
Madrid	0,6	14,4	9,4	75,6
Murcia	10,4	18,0	11,4	60,2
Navarra	5,9	28,8	9,7	55,7
País Vasco	1,4	28,0	9,7	60,9
A Ríoxa	6,4	30,7	10,9	52,0
Ceuta e Melilla	0,3	2,5	6,4	90,8
España	5,6	18,7	11,9	63,8

(1) En medias anuais da EPA.
Fonte: INE Base.

■ Galicia é, despois de Estremadura, a comunidade ca maior porcentaxe de persoas traballando no sector agro-pesqueiro, pese á importante redución das últimas décadas. A porcentaxe galega é superior á dobre da española.

■ Cadro 1.18

Porcentaxe de ocupados de cada sector económico ⁽¹⁾.
Por sexos e comunidades autónomas. 2003.

Homes	Agricultura e Pesca	Industria	Construción	Servizos
Andalucía	10,9	14,3	21,0	53,8
Aragón	8,4	30,1	14,3	47,1
Asturias	6,0	26,6	17,8	49,7
Baleares	3,0	11,7	21,2	64,0
Canarias	4,8	7,2	22,9	65,1
Cantabria	6,3	27,0	19,9	46,9
Cast. e León	11,3	23,8	18,4	46,5
Cast. A Mancha	12,4	20,7	21,5	45,4
Cataluña	3,3	32,7	16,5	47,5
C. Valenciana	4,8	26,3	20,1	48,8
Estremadura	17,4	13,0	19,9	49,8
Galicia	10,9	23,8	18,9	46,4
Madrid	1,0	18,0	14,7	66,4
Murcia	12,2	21,9	16,9	49,0
Navarra	7,5	35,7	15,4	41,4
País Vasco	1,7	38,6	15,0	44,6
A Rioxa	8,3	34,9	16,7	40,1
Ceuta e Melilla	0,3	2,8	9,0	87,8
España	6,7	22,9	18,2	52,2

Mulleres	Agricultura e Pesca	Industria	Construción	Servizos
Andalucía	8,1	6,4	1,4	84,1
Aragón	2,1	14,1	2,2	81,6
Asturias	8,8	6,8	2,0	82,3
Baleares	0,5	6,4	3,0	90,0
Canarias	4,4	3,0	2,1	90,5
Cantabria	6,1	9,5	1,6	82,8
Cast. e León	4,8	10,4	1,4	83,5
Cast. a Mancha	3,5	14,8	1,3	80,5
Cataluña	1,3	18,0	2,1	78,6
C. Valenciana	2,2	17,2	1,7	78,9
Estremadura	6,1	5,4	2,6	85,9
Galicia	14,6	13,0	1,0	71,4
Madrid	0,1	9,3	1,7	89,0
Murcia	7,2	11,3	1,7	79,8
Navarra	3,4	18,2	1,1	77,4
País Vasco	1,0	12,3	1,7	84,9
A Rioxa	3,2	23,4	0,7	72,7
Ceuta e Melilla	0,1	1,7	0,1	98,0
España	4,0	11,9	1,7	82,4

(1) En medias anuais da EPA.
Fonte: INE Base

■ É moi semellante a porcentaxe de poboación ocupada en Galicia e España na construción (dúas décimas menos en Galicia) e na industria (sete décimas máis en Galicia), mentres que no sector servizos a diferenza é de 7,3 puntos máis en España.

A diferenciación por sexos do cadro 1.18 reflicte:

■ Que as diferenzas son especialmente acusadas entre as mulleres no sector agro-pesqueiro, no que Galicia ocupa a primeira posición do Estado, cunha porcentaxe superior á triple da media estatal e moi por riba (6,5 puntos) da comunidade que a segue (Andalucía).

■ A escasísima participación da muller no traballo na construción é aínda moito máis evidente en Galicia (1%) que no promedio estatal (1,7%).

■ No emprego masculino, as diferenzas sectoriais entre as porcentaxes galega e española son moito menos importantes que na ocupación das mulleres.

1.4. Comercio exterior

1.4.1. Comercio exterior galego e taxa de cobertura

Na análise dos datos correspondentes a Galicia da balanza comercial española do ano 2003 debemos ter en conta cando menos dous factores:

■ O tipo de cambio do euro subiu de forma importante respecto do dólar, o que afectou negativamente ás nosas exportacións fóra da “área euro”, ao tempo que lle deu pulo ás importacións de fóra da Eurozona.

■ A crise económica no contorno europeo (e moi concretamente en Francia, Portugal e Alemaña, receptores de case a metade -46,5%- das nosas exportacións), xunto á crecente penetración nos mercados internacionais de China (xa integrada na OMC) tiveron unha nidia repercusión negativa no noso comercio internacional.

No cadro 1.19 podemos aprecia-la evolución trimestral en 2003 das exportacións, as importacións e o saldo comercial (valor das exportacións menos o das importacións). Constátase que o superávit do primeiro semestre transformouse en déficit na segunda metade do ano, e pechou no último trimestre cun valor absoluto de 114 millóns de euros.

Comercio exterior. Por trimestres. 2003

■ Cadro 1.19

	I T.	II T.	III T.	IV T.
Exportacións	-6,3	10,3	-3,1	4,4
Importacións	5,1	15,8	9,3	3,4
Saldo comercial ⁽²⁾	2,0	62,0	-202,0	-114,0

(1) En porcentaxe de variación

(2) Sen deflactor. En millóns de euros

Fonte: ICEX. Base de datos ESTACOM

A evolución da taxa de cobertura no último sexenio (con desagregación por trimestres nos dous últimos anos) pódese ver no cadro 1.20. Nel destacaremos no ano 2002 que presentou una melloría espectacular no primeiro trimestre (despois xa dun cuatrienio de continuo ascenso) a taxa de cobertura (ou porcentaxe do valor das exportacións sobre a das importacións), que se situou nun valor certamente histórico: 112,3. O decrecemento continuado nos outros tres trimestres fixo que no cuarto baixara de novo do nivel 100 (que é o que marca o equilibrio entre o valor das exportacións e o das importacións). No ano 2003 a importante mellora do saldo comercial no primeiro semestre compróbase co bo dato da taxa de cobertura nese período, pero no segundo semestre a balanza comercial volveu á súa situación tradicional de déficit e, xa que logo, a taxa de cobertura baixou de novo do nivel 100.

■ Cadro 1.20 Taxa de cobertura. Galicia 1998-2003

	1998	1999	2000	2001	2002				2003			
					1 T.	2 T.	3 T.	4 T.	1 T.	2 T.	3 T.	4 T.
T. cob. (%)	86,3	90,1	93,4	98,9	112,3	107,4	104,1	94,5	100,1	102,3	92,2	95,6

Fonte: ICEX. Base de datos ESTACOM

A provincia de Pontevedra segue a ser o auténtico motor de explosión do vehículo das exportacións galegas, posto que o valor das súas exportacións dobra á suma das outras tres provincias, e ocupa xa a cuarta posición por provincias no Estado por exportacións e é a sexta polo seu superávit comercial.

No cadro 1.21 podemos comprobar o saldo exterior (sumando o do comercio internacional e mais o do comercio coas outras comunidades autónomas do Estado). Compróbase nel que sete comunidades rexistraron no ano 2003 un saldo positivo: Cataluña, Madrid, País Vasco, C. Valenciana, Baleares, Navarra e A Rioxa. Entre as que presentan un saldo negativo, Galicia é a segunda en valor absoluto e a sexta en valor relativo (na porcentaxe do déficit do saldo exterior sobre o seu PIB).

■ Cadro 1.21 Saldo exterior (estranxeiro e CCAA). Por comunidades autónomas. 2003

	Comunidades con saldo exterior positivo (estranxeiro e CCAA)			Comunidades con saldo exterior deficitario (estranxeiro e CCAA)	
	Saldo (1)	% do PIB pm		Saldo (1)	% do PIB pm
Cataluña	11.556,20	7,57	Andalucía	-14.121,40	12,86
Madrid	6.228,10	4,57	Galicia	-5.761,40	12,97
País Vasco	3.083,40	6,31	Cast. a Mancha	-5.368,40	18,81
C. Valenciana	2.463,50	2,87	Cast. e León	-5.341,70	11,62
Baleares	2.361,40	10,90	Extremadura	-3.364,50	22,67
Navarra	1.265,40	9,28	Asturias	-2.348,50	13,43
A Rioxa	230,50	3,73	Murcia	-1.198,30	6,24
			Canarias	-1.068,70	3,38
			Aragón	-738,90	2,96
			Melilla	-529,60	47,20
			Ceuta	-480,30	38,00
			Cantabria	-223,40	2,26
Total	27.188,50	5,84	Total	-40.545,10	-11,61

(1) En millóns de euros
Fonte: FUNCAS. "Cuadernos de Información Económica. Nº 179. Marzo-abril 2004

1.4.2. Distribución por produtos

Unha das características do comercio exterior galego é o seu carácter intraindustrial: importan moitas mercancías os mesmos sectores que logo exportan os seus produtos. A notable importancia do comercio intraindustrial reflíctese coa comparanza dos cadros 1.22 e 1.23, pois constátase que coinciden sete dos dez primeiros capítulos arancelarios nas exportacións e máis nas importacións.

En canto ás principais mercancías exportadas por Galicia sobrancearemos primeiramente a notable estabilidade: os dez capítulos do arancel con maior valor das exportacións son os mesmos que no ano anterior, aínda que certamente con algún cambio na orde (como os avances nos de navegación ou téxtil ou os retrocesos das manufacturas de pedra ou dos preparados de carne ou peixe). Tamén subliñaremos que se dá no comercio internacional galego un grao de concentración sectorial moi elevado, xa que ó redor do 75% se concentra en tan só sete capítulos do arancel.

Principais capítulos de exportación. Galicia. 2003

■ Cadro 1.22

	Exportacións	Millóns de euros	% (1)	TVI % (2)
1	Vehículos automóviles, tractores, ciclos e demais vehículos	4.592	46,3	-3,7
2	Peixes, crustáceos e moluscos	777	7,8	3,3
3	Prendas e complementos de vestir, agás os de punto	671	6,8	36,9
4	Prendas e complementos de vestir de punto	416	4,2	53,4
5	Navegación marítima e fluvial	354	3,6	72,8
6	Manufacturas de pedra, xeso e cemento	313	3,2	-3,2
7	Preparados de carne e de peixe	289	2,9	-2,7
8	Madeira, carbón vexetal e manufacturas de madeira	186	1,9	-11,9
9	Máquinas, aparatos e material eléctrico e as súas partes	185	1,9	6,4
10	Combustibles minerais, aceites minerais e produtos	175	1,8	-2,1
	Resto de produtos	1.957	19,7	7,4
	Total exportacións	9.915	100,0	4,4

(1) Datos en porcentaxe de participación sobre o valor total das exportacións galegas

(2) Taxa de variación interanual

Fonte: FUNCAS. "Cuadernos de Información Económica". Nº 179. Marzo-abril 2004

No cadro 1.22 presentámo-los dez capítulos principais das exportacións galegas no ano 2003. Case a metade do valor das exportacións galegas pertencen ó automovilístico, pero o valor das súas exportacións baixou un 3,7% respecto do ano anterior, nun ano de forte caída da demanda mundial de vehículos. Os catro primeiros apartados seguen concentrando dous de cada tres euros das mercancías que Galicia vendeu para fóra de España.

Polo ritmo de crecemento do último ano, sobrancean dous apartados: "Navegación" e "Confección"; no primeiro cómpre non esquecer que aínda que a construción dun buque é unha actividade plurianual, a súa contabilización nun exercicio concreto fai dispararse nese ano o valor das exportacións (como ocorreu no ano 2003, no que se contabilizou unha venda a Liberia por valor de 133,7 millóns de euros); no segundo, subliñaremos que as notables subas (53,4% en prendas de punto e 36,9% nas restantes prendas) certifican o crecente protagonismo do sector téxtil no conxunto da economía galega.

No tocante ás importacións (cadro I.23), a estabilidade dos principais capítulos arance-
larios é aínda superior á das exportacións: os dez apartados principais seguen a ser os
mesmos que no ano anterior e os cambios de orde entre eles son moi pequenos
(intercambio de posicións do 2º co 3º e do 6º co 7º). Máis da cuarta parte do valor
total das importacións se producen no sector automobilístico e o grao de concen-
tración dos tres primeiros capítulos importadores é moi alto (53,2%), pero dous pun-
tos menor que no ano anterior e bastante inferior ó das exportacións (60,9%).

Principais capítulos de importación. Galicia. 2003

Cadro 1.23

	Importacións	Millóns de euros	% ⁽¹⁾	TVI ⁽²⁾
1	Vehículos automóviles, tractores, ciclos e demais vehículos	2.718	26,7	7,4
2	Peixes, crustáceos e moluscos	1.355	13,3	9,6
3	Combustibles minerais, aceites minerais e produtos	1.341	13,2	7,7
4	Prendas e complementos de vestir, agás os de punto	477	4,7	24,6
5	Reactores nucleares, caldeiras e máquinas	422	4,1	17,2
6	Fundición, ferro e aceiro	388	3,8	25,6
7	Prendas e complementos de vestir de punto	371	3,6	10,6
8	Produtos farmacéuticos	369	3,6	25,0
9	Madeira, carbón vexetal e manufacturas da madeira	285	2,8	5,7
10	Máquinas, aparatos e material eléctrico e as súas partes	217	2,1	47,8
	Resto de produtos	2.235	22,0	12,1
	Total	10.178	100,0	11,8

(1) Datos en porcentaxe de participación sobre o valor total das importacións galegas
(2) Taxa de variación interanual
Fonte: FUNCAS "Cuadernos de Información Económica". Nº 179. Marzo-abril 2004

I.4.3. Distribución por estados

A distribución por estados das exportacións galegas (cadro I.24) constata que os
dez primeiros clientes de Galicia son en 2003 os mesmos -e pola mesma orde- do
ano anterior e concentran un 78,9% do valor total das nosas vendas ao exterior (e
a metade concéntrase en Francia-Mónaco, Portugal e Reino Unido); os sete
primeiros e o noveno da lista son estados da Unión Europea.

Principais estados clientes de Galicia. 2003

Cadro 1.24

		Millóns de euros	% ⁽¹⁾	TVI ⁽²⁾
1	Francia e Mónaco	2.275	22,9	-5,1
2	Portugal	1.677	16,9	1,6
3	Reino Unido	1.017	10,3	-8,1
4	Italia	978	9,9	27,5
5	Alemaña	662	6,7	4,1
6	Bélxica	388	3,9	9,2
7	Países Baixos	385	3,9	40,1
8	EE.UU.	154	1,6	-19,5
9	Grecia	149	1,5	25,2
10	Marrocos	143	1,4	21,6
	Resto de países	2.088	21,1	10,9
	Total	9.916	100,0	4,4

(1) Porcentaxe sobre o total das exportacións de Galicia
(2) Taxa de variación interanual
Fonte: FUNCAS. "Cuadernos de Información Económica". Nº 179. Marzo-abril
2004

Nas importacións, pola súa banda, subliñaremos que:

■ Dos dez estados que estaban nesta clasificación no ano 2002, saen os dous últimos (Rusia e Libia) e entran Noruega e Suecia.

■ Hai tamén cambio de posicións entre estados que continúan nesta clasificación: avanza unha posición Estados Unidos e Reino Unido (a conta de México e Alemaña respectivamente), o mesmo que Arxentina.

■ Os tres estados aos que lles mercamos por un importe superior son os mesmos que encabezan a clasificación dos nosos clientes principais –e pola mesma orde–, despois do ascenso do Reino Unido ao terceiro posto na clasificación dos nosos provedores principais.

Principais estados provedores de Galicia. 2003

■ Cadro 1.25

	Millóns de euros	% ⁽¹⁾	TVI ⁽²⁾
1 Francia e Mónaco	2.655	26,1	6,3
2 Portugal	1.070	10,5	8,4
3 Reino Unido	559	5,5	18,5
4 Alemaña	466	4,6	-9,8
5 Italia	432	4,2	7,7
6 EEUU	411	4,0	42,6
7 México	337	3,3	-14,1
8 Noruega	324	3,2	60,2
9 Arxentina	286	2,8	41,6
10 Suecia	230	2,3	
Resto de países	3.410	33,5	15,2
Total	10.180	100,0	11,8

(1) Porcentaxe sobre o total das exportacións de Galicia

(2) Taxa de variación interanual

Fonte: FUNCAS. "Cuadernos de Información Económica". Nº 179. Marzo-abril 2004

■ Respecto do visto cos estados clientes, é menor a concentración territorial, e os tres primeiros clasificados non chegan a concentrar a metade do valor total das nosas importacións (quédase no 42,1%).

■ Dos dez principais estados provedores, os cinco primeiros e o décimo pertencen á Unión Europea.

■ Respecto do ano anterior, baixou o valor das importacións en dous estados: México (-14,1%) e Alemaña (-9,8%) , mentres que os maiores aumentos tiveron Noruega (60,2%), Estados Unidos (42,6%) e Arxentina (41,6%); sen dúbidas, a notable depreciación do euro respecto do dólar tivo unha relación directa con esas subas.

1.5 Ampliación da UE. Reordenación de fondos comunitarios. Deslocalización

1.5.1. Ampliación da UE e reordenación de fondos comunitarios

Un informe do CEPREDE (Centro de Predicción Económica) estudou as repercusións previstas para cada unha das comunidades autónomas pola ampliación en dez estados da UE en maio de 2004 (en aplicación do Tratado de Atenas). Segundo o informe deste organismo dependente da Cámara de Comercio de Madrid e máis da Fundación Universidade-Empresa, Galicia será a comunidade autónoma máis prexudicada por esa ampliación da UE. Xustifica esta previsión por varias razóns, entre elas:

■ Os dez Estados que en maio de 2004 entran na UE representan un 4,5% das exportacións galegas e só un 2,4% das nosas importacións. Cómpre aumentar o fluxo exportador de Galicia cara estes estados para procurar compensar na balanza comercial a posible perda de mercado na actual UE pola maior competitividade destes estados ao caer as barreiras arancelarias.

■ No *ranking* de dependencia exportadora da Unión Europea, Galicia é a terceira comunidade do Estado (só ten por diante a Estremadura e Castela e León, que teñen en común con nós o feito de estar entre as comunidades cun desenvolvemento económico inferior á media estatal). E se isto nos favoreceu en plena revalorización do euro (porque non afectou negativamente ás nosas exportacións na “eurozona”) pode non selo nos anos vindeiros, nos que parten de mellor posición as comunidades cunha maior diversificación xeográfica das súas exportacións (como Canarias, Baleares, Andalucía, Madrid ou Murcia).

■ O descenso -a medio prazo- da inversión estranxeira nas comunidades periféricas da UE-15 (como a galega) e o aumento da mesma nos novos estados, que adoitan ter custos laborais moito máis baixos e unha elevada produtividade.

Ademais cómpre non esquecer outra consecuencia a medio prazo da ampliación da UE: a reordenación dos fondos comunitarios de axuda ó seu desenvolvemento económico-social. Aínda no caso de seguir formando parte das “rexións” obxectivo I, parece evidente que as maiores axudas serán para as zonas xeográficas de menor renda por habitante (fundamentalmente integrantes dos novos estados da UE).

A reordenación de fondos europeos está previsto que comece en 2007 (ano no que se conta con que entren na UE Romanía e Bulgaria) e vai ter un notable impacto en Galicia, tendo en conta que na última década España recibiu da UE o equivalente a máis dun 1% do PIB estatal en cada ano, e en Galicia –comunidade incluída como “obxectivo I”- esa porcentaxe é aínda maior.

Aínda que a suba nos últimos anos do PIB por habitante galego non se debe só ao noso crecemento económico real, senón que en boa medida obedece a cuestións demográficas (pola menor suba poboacional) e estatísticas (elevouse ao entrar os dez novos estados na UE, polo seu menor PIB por habitante), o certo é que Galicia ten segundo os datos máis recentes de Eurostat un 76% de PIB por habitante (en paridade de poder adquisitivo) en relación ao promedio da UE, polo que supera xa (ben certo que moi lixeiramente) o limiar do 75% que establece a normativa comu-

nitaria para acceder aos fondos da UE como “rexión obxectivo 1” e a perda –total ou gradual– deses fondos está xa no horizonte.

Para non minusvaloralas importancia da posible perda do acceso aos fondos comunitarios nas condicións que actualmente temos, hai que lembrar que o 62% dos ingresos de capital da Xunta de Galicia proceden da UE; só en dúas comunidades autónomas é maior esa porcentaxe: Murcia (68%) e Estremadura (63%) e xa moi de lonxe veñen Andalucía (51%), Asturias (41%) e Castela A Mancha (35%).

Un estudio que vén de publicar no segundo trimestre de 2004 o Ministerio de Economía e Facenda (ao traveso do Instituto de Estudios Fiscais) cuantifica o impacto en Galicia da reordenación dos fondos comunitarios do seguinte xeito para o período 2007-2011:

No caso de suprimirse, a Xunta de Galicia deixaría de percibir case 3.000 millóns de euros (medio billón de pesetas) nese quinquenio, ou o que é o mesmo, tería un 56% menos en diñeiro para inversións cada ano.

■ No caso de que quedase reducido á metade o importe dos fondos comunitarios que recibe Galicia, a Xunta deixaría de ingresar uns 1.600 millóns de euros no quinquenio sinalado, o que supón máis dun tercio do diñeiro total que destina a inversión.

Nese estudio non se cuantifica a diminución do PIB galego que se deriva da redución da inversión pública (debido ao “efecto multiplicador” da inversión) pero, sen dúbidas, os efectos inducidos son moi relevantes para a nosa economía.

Cómpre non esquecer, ademais, que:

■ Unha boa parte da inversión estatal en Galicia é dependente dos fondos que recibe España da UE e que teñen unha xestión centralizada no goberno español.

■ A recadación total dos tributos transferidos á Xunta de Galicia representa actualmente un 7% do PIB galego, mentres que o diñeiro que recibe Galicia dos fondos e subvencións da UE ou do goberno central supón un 12% do noso PIB.

Á vista do horizonte de diminución dos ingresos galegos vía UE parece urxente ir traballando na reforma do Fondo de Compensación Interterritorial para:

■ Incrementar notablemente a súa dotación, para procurar –cando menos– compensalo baleiro que deixarán os fondos da UE (e os do Estado que procedían do fondos comunitarios de xestión centralizada).

■ Cambiarlo criterio de selección das comunidades beneficiarias, potenciando máis o transvase de fondos ás comunidades cun menor PIB por habitante, para aseguralo cumprimento do principio constitucional de solidariedade recollido nos artigos 138.1 e 158.2; isto pode ser moito máis importante aínda á vista das presións dalgunha comunidade autónoma para o cambio do modelo de financiamento autonómico actualmente vixente (que podería reducir substancialmente os ingresos de Galicia ao diminuí-lo saldo positivo da súa “balanza fiscal”).

1.5.2. Ampliación da UE e deslocalización

Os novos socios da UE presentan uns custos laborais moi inferiores aos de Galicia (como se pode ver no cadro 1.42 do anterior *Informe Sociolaboral*). En estados como Letonia, Lituania, Estonia, Eslovaquia, Hungría ou a República Checa podemos avalía-

lo custo laboral por hora traballada ó redor do 40% do promedio galego. É previsible, xa que logo, que coa desaparición das barreiras arancelarias se faga moito máis patente o aproveitamento de “vantaxes comparativas” deses países (como a salarial ou a súa “renda de situación”) e aumente o seu atractivo como polo de atracción de novas empresas.

Nese proceso, cómpre elaborar plans para evitar a deslocalización empresarial, para procurar evita-lo peche (e mesmo a redución) das actividades empresariais que se están a desenvolver no noso territorio. Evita-lo transvase de actividades produtivas cara eses estados (ou outros de fóra da UE como Marrocos, China, etc.) esixe unha aposta clara pola mellora da produtividade, verdadeiro pilar sólido da competitividade internacional dos países desenvolvidos economicamente; o fomento da inversión en capital humano e a potenciación da I+D+I son, desde logo, bos camiños de contrarrestar outras vantaxes comparativas de estados menos desenvolvidos (como moi ben demostrou Irlanda desde o seu ingreso na UE).

Hai que ter en conta que a internacionalización das empresas galegas é relativamente recente, porque o 85% da inversión empresarial galega noutros estados produciuse no último quinquenio, pero na actualidade as empresas multinacionais galegas empregan xa a 20.000 persoas fóra de España (e máis da metade foron contratadas en establecementos abertos no último quinquenio).

No bienio 2004-2005 nove empresas galegas teñen previstas inversións no estranxeiro por un importe que ronda os 600 millóns de euros (116.470,2 millóns de pesetas). As empresas son: Rodman Polyships, Dalphimetal, Copo, Viza, Ence, Koala, Hermasa, Madeiras Iglesias e Leite Celta; os seus proxectos inversores inclúen a instalación de fábricas en estados da UE (como Eslovaquia, Polonia, República Checa ou Portugal) e noutros de distintos continentes (como Marrocos, Uruguai ou China).

Estas empresas veñen a segui-la andaina aberta xa nas dúas décadas anteriores por Pescanova e continuada por outras como Inditex, Fadesa, Ence, Fenosa, Adolfo Domínguez, Calvo ou Losán. A pesca é (cuns 600 millóns de euros) o sector galego que máis investiu no estranxeiro, seguido dos sectores eléctrico, automóbil, téxtil, conserva e madeira.

Pero non todo son ameazas; a entrada na UE dos dez novos estados (doce en 2007), coas fortes axudas que van recibir dos fondos comunitarios, posibilitará un aumento da renda por habitante neses estados que presentará novas oportunidades para as empresas galegas que saiban aproveitar ben as vantaxes asociadas ao maior desenvolvemento económico-social deses países e á desaparición de barreiras arancelarias que erguían muros dificilmente franqueables polas nosas empresas (como a tarifa arancelaria superior ao 30% para algunhas conservas).

1.6. Evolución dos prezos, salarios e gasto

1.6.1. A inflación

A taxa de inflación rexistrada en Galicia no ano 2002 superou á estatal en tres décimas e rexistrou un importante crecemento respecto da do ano anterior (1,7 puntos), dando lugar á maior suba dos prezos desde 1995 en Galicia (e tamén en España), moi por riba da previsión oficial e máis da suba media na Unión Europea.

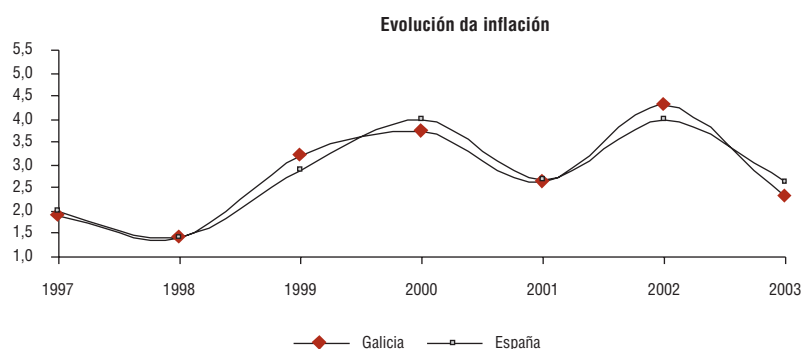
No ano 2003 o IPC galego presenta unha notable redución (dous puntos) respecto do ano anterior; quedou no nivel máis baixo do último quinquenio (como tamén sucedeu en España), tres décimas por baixo da media estatal e no posto quinto entre as comunidades autónomas de menor suba dos prezos. O cadro 1,26 certifica esta contención da inflación, favorecida pola revalorización do euro respecto do dólar.

■ Cadro 1.26

Taxa de variación do IPC ⁽¹⁾. Galicia/España. 1997-2003

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Galicia	1,9	1,4	3,2	3,7	2,6	4,3	2,3
España	2,0	1,4	2,9	4,0	2,7	4,0	2,6

(1) De decembro a decembro
Fonte: INE, IPC decembro 2003

A inflación subxacente (que é a que non ten en conta o comportamento dos prezos dos produtos enerxéticos e máis dos alimentos non elaborados) quedou unha décima por riba da suba do IPC xeral (xa que foi dun 2,5% na media estatal, único ámbito territorial para o que o INE calcula este dato).

Os datos do IPC harmonizado en cada un dos estados da UE-15 (cadro 1.27) permiten sinalar que a inflación galega de 2003 situouse no mesmo nivel que a de Portugal, só tres décimas por riba da media da UEM e medio punto por riba da media dos socios da UE-15.

Índice de precios de consumo armonizado. UE. 2003⁽¹⁾

■ Cadro 1.27

	Índice ⁽¹⁾	Taxa ano 2003
Alemania	109,5	1,1
Austria	110,9	1,3
Bélxica	113,0	1,7
España	122,2	2,7
Finlandia	113,7	1,2
Francia	111,6	2,4
Grecia	131,4	3,1
Holanda	120,4	1,6
Irlanda	127,5	2,9
Italia	118,4	2,5
Luxemburgo	116,2	2,4
Portugal	123,4	2,3
Unión Monetaria	114,2	2,0
Dinamarca	115,7	1,2
Reino Unido	110,7	1,3
Suecia	112,7	1,8
Unión Europea	113,9	1,8

*Datos provisionais
(1) Base 1996
Fonte: EUROSTAT

A información do cadro 1.28 ofrece a desagregación nos doce grupos de gasto; obsérvase nel que o comportamento dos prezos no pasado ano foi descendente nas comunicacións nos tres ámbitos territoriais estudados e máis no apartado de cultura na UE-15, mentres que os grupos máis inflacionistas (por riba do 3%) foron en Galicia e España ensino, hostalería e alimentación (e na UE ensino e bebidas. Cómpre subliñar que só en catro dos doce grupos de gasto subiron os prezos en Galicia máis que na media española (foran oito no ano 2002).

■ Cadro 1.28

Taxas de variación dos grupos de gasto do IPC ⁽¹⁾. Galicia/ España/UE. 2003

	Aliment.	Bebidas	Vestido	Vivenda	Enxoval	Medicina	Transp.	Comun.	Cultura	Ensino	Hostal.	Outros
España	4,1	2,8	2,5	2,8	1,7	2,0	1,0	-0,2	0,1	4,3	4,1	3,1
Galicia	3,3	2,1	2,3	2,9	2,2	1,8	0,8	-0,4	0,3	4,5	3,6	3,0
UE ⁽²⁾	2,6	6,1	0,3	2,4	0,8	1,9	2,0	-0,7	-0,7	3,7	2,8	2,4

(1) De decembro de 2002 a decembro de 2003
(2) Datos provisionais
Fonte: INE, IPC decembro 2003

A baixa inflación galega e española do ano 2003 (dato certamente positivo) non debe tapa-lo feito de que as subas de prezos prexudicaron máis aos fogares de rendas máis baixas, porque consumen nunha maior proporción os bens nos que máis subiron os prezos. O 10% dos fogares máis pobres dedican ao redor do 40% da súa renda ás compras do apartado alimentario e outro 20% aos alugamentos e outros gastos de vivenda, apartados nos que os prezos subiron entre un mínimo do 2,8% e un máximo do 4,1% no pasado ano nos ámbitos territoriais sinalados. Ademais, cómpre non esquecer que a evolución do IPC non recolle as variacións debidas á suba do prezo da vivenda (senón tan só a dos alugueiros), pero a vivenda nova subiu en 2003 un 10,9% en Galicia (e un 15,8% no promedio estatal) e a realidade é que o pago da hipoteca é o primeiro capítulo de gastos dos fogares galegos (cunha media de 342,6 euros), como se reflicte no cadro 1.36.

A cuantificación acumulada do carácter regresivo da inflación no último trienio a nivel estatal pode verse nun recente Informe de Conxuntura de Caixa Catalunya, que compara a inflación acumulada do período 2001-2003 para o 30% dos fogares de menor renda e o 30% dos fogares de maior renda e conclúe que para estes últimos a inflación subiu bastante menos.

Un estudio do Ministerio de Economía e Facenda de seguimento da evolución dos prezos de trinta alimentos frescos no ano 2003 constata que once presentan unha suba superior ao 10% (nalgún de tanto consumo como as patacas un 23,7%) mentres que só oito subiron menos que a inflación media dese ano. No tocante aos trinta produtos elaborados de maior consumo, ese informe chama ao control do prezo do aceite de oliva (que subiu un 6,77% en 2003).

O cadro 1.29 reflicte a desagregación por provincias no último ano do índice xeral de prezos e da evolución do IPC no ano 2003. As provincias nos que o índice de prezos ao consumo detecta unha suba acumulada no último trienio maior que a media estatal foron A Coruña, Lugo e Pontevedra. No ano 2003, ningunha provincia galega superou a inflación española; a provincia galega na que máis subiu o IPC nese ano (A Coruña) rexistrou, despois da de Vizcaya, o peor dato das catro comunidades autónomas da cornixa cantábrica.

IPC. Por provincias. Galicia/España. 2003

■ Cadro 1.29

	Índice	% Variación 2003
A Coruña	109,1	2,6
Lugo	108,5	1,9
Ourense	107,4	2,2
Pontevedra	108,4	2,3
Galicia	108,6	2,3
España	108,2	2,6

(1) Base 2001
Fonte: INE, IPC decembro 2003

No tocante á variación acumulada do IPC en Galicia e España no último trienio, desagregada por grupos de gasto, o cadro 1.30 explicita que os valores extremos foron –tanto en Galicia como en España- os de comunicacións (o único que baixou) e vestido-calzado (o único que superou o 15% de suba).

Cadro 1.30

IPC por grupos de gasto ⁽¹⁾. Galicia e España. 2003

Grupos de gasto	Galicia	España
1. Alimentos e bebidas non alcohólicas	110,6	111,3
2. Bebidas alcohólicas e tabaco	108,9	109,9
3. Vestido e calzado	119,1	116,3
4. Vivenda	106,2	106,1
5. Enxoval	106,2	105,1
6. Medicina	107,0	105,4
7. Transportes	103,4	103,6
8. Comunicacións	93,3	93,7
9. Ocio e cultura	103,7	103,4
10. Ensino	112,2	111,7
11. Hoteis, cafés e restaurantes	111,1	111,3
12. Outros	107,8	108,2
Total	107,5	107,2

(1) Base 2001

Fonte: INE

I.6.2. Os salarios e outros custos laborais

O Índice de Custos Laborais estudia os salarios e outros custos laborais diferentes dos salariais (como as cotizacións á Seguridade Social ou as indemnizacións por despi-do). É unha operación estatística continua realizada polo INE, de periodicidade trimestral, que forma parte dos euroindicadores que Eurostat solicitou ós países da área euro co obxectivo de medi-la potencial converxencia dos custos laborais nos estados membros. Por iso, unha das súas posibles aplicacións será a de permitir ac-tualizar anualmente a Encuesta de Coste Laboral que se realiza cuadienalmente nos estados da UE.

Cómpre sinalar que se entende por custo laboral (ou custo laboral bruto) o custo total que ten o empregador pola utilización do factor traballo (inclúe o salarial e máis outros custos), por custo salarial o conxunto de remuneracións brutas (en efectivo ou en especie) realizadas ás persoas traballadoras por conta allea e que outros cus-tos inclúen por unha parte as percepcións non salariais (como os pagos por inca-pacidade temporal, desemprego, indemnizacións por despedimento, traslado ou finalización do contrato, quebranto de moeda, desgaste de ferramentas ou prendas de traballo) e por outra parte as cotizacións obrigatorias do empregador en favor dos seus empregados á Seguridade Social. O custo salarial neto é o bruto menos as

subvencións (sexan nas cotizacións da Seguridade Social, á contratación, á formación profesional ou ben deducións fiscais).

O cadro 1.31 recolle os custos laborais (por traballador/mes e por hora efectiva) nas distintas comunidades autónomas (e no conxunto do Estado) no ano 2003. Compróbase que:

■ En Galicia o *custo laboral por traballador* e mes creceu 1,4 puntos menos que no promedio estatal; foi, despois de Canarias, a comunidade na que menos subiu. O índice que presenta a variación acumulada no último cuadrienio reflicte que nese período a suba galega foi inferior en 1,2 puntos á media española.

■ O *custo laboral por hora efectiva* de traballo tamén subiu menos en Galicia que en España (0,8 puntos de diferenza), sendo Galicia a quinta comunidade por menor incremento (tras Aragón, Canarias, Navarra e País Vasco). O índice constata que no período 2000-2003 este custo subiu 1,4 puntos máis en Galicia que no promedio estatal.

Índice de custos laborais. Por CCAA. 2003 ⁽¹⁾

■ Cadro 1.31

	Custo laboral por traballador e mes			Custo laboral por hora efectiva		
	Euros	Índice ⁽²⁾	Taxa ⁽³⁾	Euros	Índice ⁽²⁾	Taxa ⁽³⁾
Andalucía	1.948,77	121,5	2,9	13,96	122,9	3,1
Aragón	2.104,22	121,6	2,6	15,22	120,5	1,0
Asturias (Ppdo. De)	2.107,82	120,1	4,6	15,57	120,3	4,7
Baleares (Illes)	1.964,73	125,4	5,7	13,90	128,5	4,5
Canarias	1.719,13	114,3	1,6	12,20	115,7	1,6
Cantabria	1.950,81	117,8	3,5	14,08	118,9	2,9
Castela A Mancha	1.828,52	120,0	5,7	12,77	120,6	5,3
Castela e León	1.961,93	117,9	2,7	14,51	121,3	4,2
Cataluña	2.259,58	122,7	4,0	16,23	121,3	3,6
Com. Valenciana	1.917,90	120,9	4,5	13,51	119,7	3,9
Extremadura	1.736,29	120,2	3,4	12,73	123,8	4,2
Galicia	1.831,87	119,4	2,3	13,05	121,5	2,6
Madrid (Com. De)	2.490,92	119,7	4,5	17,06	116,8	3,6
Murcia (Rexión de)	1.785,12	122,9	5,6	12,73	120,8	4,7
Navarra (Com. Foral)	2.378,55	122,9	3,1	17,62	124,0	2,0
País Vasco	2.459,00	119,6	3,3	18,15	118,0	2,3
A Rioxa	1.976,09	119,0	4,2	14,12	119,5	4,2
España	2.119,69	120,6	3,7	15,09	120,1	3,4

(1) Datos do 4º trimestre 2003

(2) Base 2000

(3) % de variación sobre o mesmo trimestre do ano anterior

Fuente: INE. Índice de Custos Laborais

No ano 2003 o crecemento do custo salarial neto en Galicia foi inferior en nove décimas ó estatal. O cadro 1.32 reflicte que as comunidades de maior suba do custo salarial neto foron Cataluña, Canarias e Navarra; as de menores incrementos foron a C. Valenciana e Castela León. Para facilitar (ás persoas interesadas) afondar no estudio do custo salarial neto, recolleemos nese mesmo cadro a desagregación da composición interna do mesmo nos dous compoñentes para cada unha das comunidades.

Custo salarial neto e os principais compoñentes. Por comunidades autónomas. 2003

■ Cadro 1.32

	Custo neto		Soldos e salarios		Outros custos ⁽²⁾	
	Euros	Taxa ⁽¹⁾	Euros	Taxa ⁽¹⁾	Euros	Taxa ⁽¹⁾
Andalucía	21.199,63	4,8	15.653,53	4,7	5.546,10	5,0
Aragón	22.888,20	3,6	16.868,21	4,1	6.019,99	2,1
Asturias	23.047,21	3,8	16.724,69	3,8	6.322,52	3,9
Baleares	20.683,51	4,5	15.304,30	4,2	5.379,21	5,2
Canarias	19.465,11	4,9	14.330,70	4,7	5.134,41	5,2
Cantabria	21.351,80	2,5	15.627,82	3,1	5.723,98	1,0
Castela e León	19.446,80	2,1	14.397,49	3,0	5.049,31	-0,3
Castela A Mancha	21.823,82	3,2	15.897,13	3,4	5.926,69	2,5
Cataluña	24.621,06	5,1	18.279,37	4,8	6.341,69	6,0
Com. Valenciana	20.632,17	2,0	15.167,16	2,1	5.465,01	1,8
Extremadura	18.791,31	3,2	13.892,57	3,0	4.898,74	3,8
Galicia	20.252,09	3,0	14.921,04	3,7	5.331,05	0,9
Madrid	27.529,14	3,6	20.460,56	3,6	7.068,58	3,7
Murcia	18.878,61	4,1	13.780,09	4,3	5.098,52	3,5
Navarra	25.445,30	4,9	18.864,84	5,0	6.580,46	4,6
País Vasco	26.905,91	3,9	19.929,65	4,3	6.976,26	2,9
A Rioxa	21.364,65	2,5	15.582,15	2,3	5.782,50	3,0
España	23.162,36	3,9	17.118,36	3,9	6.044,00	3,8

(1) Porcentaxe de variación respecto ó ano anterior

(2) Outros custos: Exclúe axudas de custo e gastos de viaxe

Fonte: INE. Encuesta anual de coste laboral

Nos dous cadros seguintes recolleemos datos procedentes da *Encuesta anual de coste laboral*, que se elabora a partir dun cuestionario anexo ó do *Índice de custos laborais* (ICL), co obxecto de completar os datos que no ICL se obteñen trimestralmente, cunha perspectiva anual dos mesmos. No ICL o período de referencia para a información solicitada no cuestionario é o mes natural; evidentemente, hai unha serie de partidas do custo que non se rexistran con esa periodicidade porque o seu período de vencemento é superior ao mes (por exemplo as prestacións sociais directas, os gastos en formación, etc.). Estes compoñentes do custo laboral son os que figuran no módulo que dá lugar á Enquisa Anual de Custo Laboral; nos datos que ofrecemos neste *Informe Sociolaboral* o período de recollida de datos foi o último cuatrimestre do ano 2003.

Os cadros I.33 e I.34 proporcionan para cada comunidade o importe en euros por traballador e ano dos distintos compoñentes do custo laboral (ou “custo bruto”) e a estrutura porcentual dos compoñentes respecto do custo laboral. Sobrancearemos como dato máis relevante na comparanza Galicia-España a menor porcentaxe que no custo laboral representan en Galicia as indemnizacións por despedimento, gastos por despedimento e varios máis que se inclúen no apartado de “outros”, no que a media estatal supera nun 36% (e o da comunidade de Madrid nun 87%) ao valor galego.

■ **Cadro 1.33** Estructura porcentual dos compoñentes do custo laboral. Por comunidades autónómicas. 2003.

	Custo bruto	Soldos e salarios	Cotizacións obrigatorias	Cotizacións voluntarias	Prestacións sociais directas	Outros
Andalucía	100,00	73,21	23,45	0,58	0,90	1,85
Aragón	100,00	73,00	23,27	0,58	0,89	2,26
Asturias (Ppdo. De)	100,00	71,84	24,20	0,93	1,09	1,94
Baleares (Illes)	100,00	73,34	23,38	0,56	0,97	1,74
Canarias	100,00	73,16	23,44	0,44	0,83	2,15
Cantabria	100,00	72,58	24,17	0,80	1,14	1,31
Castela A Mancha	100,00	73,45	23,59	0,69	0,93	1,35
Castela e León	100,00	72,25	23,21	1,11	1,29	2,14
Cataluña	100,00	73,55	22,77	0,53	0,92	2,23
Com. Valenciana	100,00	72,83	23,67	0,61	0,89	2,00
Extremadura	100,00	73,43	23,46	0,55	0,80	1,76
Galicia	100,00	73,02	23,56	0,69	1,16	1,58
Madrid (Comunidade de)	100,00	73,77	21,03	1,05	1,20	2,95
Murcia (Rexión de)	100,00	72,34	24,44	0,44	1,18	1,59
Navarra (Com. Foral de)	100,00	73,25	23,75	0,46	1,08	1,45
País Vasco	100,00	73,31	23,18	0,73	1,20	1,59
A Ríoxa	100,00	72,18	24,06	1,00	0,71	2,05
España	100,00	73,26	22,85	0,71	1,03	2,15

(1) Inclúe indemnizacións por despedido, gastos en formación profesional, en transporte, gastos de carácter social, indemnizacións fin de contrato pagos compensatorios, ferramentas - ropa de traballo e outros gastos. Exclúe axudas de custo e gastos de viaxe.
Fonte: INE. Enquisa de custo laboral.

■ **Cadro 1.34** Custo laboral e os seus compoñentes ⁽¹⁾. Por comunidades autónomas. 2002.

	Custo bruto	Soldos e salarios	Cotizacións obrigatorias	Cotizacións voluntarias	Prestacións sociais directas	Outros ⁽²⁾	Subvencións e deducións	Custo neto
Andalucía	21.381,49	15.653,53	5.014,80	124,55	193,40	395,21	181,86	21.199,63
Aragón	23.108,14	16.868,21	5.378,10	135,06	204,96	521,81	219,94	22.888,20
Asturias (Ppdo. De)	23.280,87	16.724,69	5.633,01	216,10	254,54	452,53	233,66	23.047,21
Baleares (Illes)	20.867,80	15.304,30	4.879,86	117,72	202,34	363,58	184,29	20.683,51
Canarias	19.589,17	14.330,70	4.591,05	85,41	161,75	420,26	124,06	19.465,11
Cantabria	21.532,30	15.627,82	5.203,32	172,43	246,09	282,64	180,50	21.351,80
Castela A Mancha	19.601,97	14.397,49	4.623,84	135,17	181,71	263,76	155,17	19.446,80
Castela e León	22.002,59	15.897,13	5.107,53	243,52	284,35	470,06	178,77	21.823,82
Cataluña	24.852,50	18.279,37	5.658,66	131,45	228,76	554,26	231,44	24.621,06
Com. Valenciana	20.826,68	15.167,16	4.929,42	126,86	185,82	417,42	194,51	20.632,17
Extremadura	18.919,73	13.892,57	4.438,62	103,27	152,25	333,02	128,42	18.791,31
Galicia	20.435,15	14.921,04	4.813,95	141,59	236,71	321,86	183,06	20.252,09
Madrid (Comunidade de)	27.736,03	20.460,56	5.834,10	291,07	332,27	818,03	206,89	27.529,14
Murcia (Rexión de)	19.049,08	13.780,09	4.656,54	83,41	225,68	303,36	170,47	18.878,61
Navarra (Com. Foral de)	25.752,95	18.864,84	6.116,04	119,30	278,59	374,18	307,65	25.445,30
País Vasco	27.186,23	19.929,65	6.300,69	197,42	325,37	433,10	280,32	26.905,91
A Ríoxa	21.588,49	15.582,15	5.194,98	219,76	152,52	442,08	223,84	21.364,65
España	23.365,49	17.118,36	5.338,74	166,06	240,30	502,13	203,13	23.162,36

(1) En euros por traballador e ano.
Fonte: INE. Enquisa de Custo Laboral.2002

A información da enquisa anual explicita que o maior custo laboral correspondeu ás comunidades autónomas de Madrid, País Vasco, Navarra e Cataluña (que son ademais as únicas comunidades cun custo bruto superior ao estatal), mentres que o menor custo laboral tivérono Murcia, Estremadura, Canarias, Castela A Mancha e Galicia, que ten un custo bruto inferior nun 12,5% ao promedio estatal. Galicia é a cuarta comunidade nas prestacións sociais directas relativas (as prestacións sociais directas defínense nesta enquisa como os pagos que o empregador fai directamente ó traballador -ou á súa familia- para asistilo en determinadas circunstancias; son pagos que derivan por exemplo da incapacidade temporal -tanto na fase en que está só a cargo do empregador coma cando se complementa o pago da Seguridade Social-, asistencia familiar, asistencia médica, minusvalía, invalidez, etc.).

Incluso tendo en conta que Galicia ten un índice de prezos inferior ó español (ao redor do 95,6%) queda claro que a maior diferenza do noso nivel salarial medio co estatal -en comparanza co diferencial dos prezos- explicita que o poder adquisitivo dos asalariados galegos queda moi por baixo do promedio español (o nivel salarial dos galegos debería aumentar nun 9,4% para iguala-lo seu poder de compra).

No tocante á comparanza con outros estados da Unión Europea, a *Enquisa de Custo Laboral* realízase cuadrienalmente co obxectivo de estima-lo custo do factor traballo nos distintos estados da UE (incluíndo os custos non salariais). No cadro 1.42 do Informe Sociolaboral anterior recollémo-los últimos datos, presentados por Eurostat (a oficina estatística da UE) no ano 2003. Comprobábase alí que España é un dos estados con menor custo laboral (que representa un 62,64% da media UE-15), só por diante de Grecia e Portugal. Se en cambio facíamo-la comparanza do dato español coa media dos estados que entraron na UE en maio de 2004, o custo laboral español triplicábao -e mesmo o quintuplicaba nalgún caso, coma Lituania e Letonia-.

Á espera dos resultados dunha nova enquisa cuadrienal que actualice os custos laborais da UE, recollemos no cadro 1.35 a evolución desde o ano 2000 dos índices salariais en quince estados da OCDE (entre eles unha ducia da UE), que serve para complementa-la “foto fixa” dos custos salariais por hora traballada nos estados da UE que figuraba no cadro 1.42 do Informe do ano anterior.

■ Cadro 1.35 **Índice de salario por hora⁽¹⁾. OCDE. 2000-2003**

	UE													Outros países da OCDE		
	Total España	Alemania	Francia	Italia	Países Baixos	Bélxica	Luxemburgo	Irlanda	Dinamarca	Austria	Suecia	Finlandia	Noruega	EEUU	Canadá	
2000	117	121	112,8	115,4	114,6	115,5	112	123,8	125,5	121,3	114	121	120	123,2	116	110,0
2001	120	126	114,5	121	116,7	120,0	115	129,0	136,5	126,5	118	125	125	128,7	120	112
2002	124	132	116,4	125	119,9	124,3	118	133,6	144,3	131,6	121	129	130	135,5	124	115
2003	128	139	119,3	128	123,0	127,4	121	138,3	152,6	137,1	124	133	135	141,8	128	119

(1) Media anual de salario por hora na industria manufacturera. Base 1995
Fonte: OCDE, "Main Economic Indicators"

Cómpre non esquecer ó estudar o custo laboral que este é unha media estatística do que cobran os asalariados, pero que un dos importantes condicionantes dos ingresos de moitos fogares é o importe do salario mínimo interprofesional (non só para os que o perciben directamente como contraprestación do seu traballo senón tamén para aqueles que reciben ingresos sociais que están directamente vencellados co SMI). Remitimos ás persoas interesadas ó *Informe Sociolaboral* anterior, no que recollíamo-lo importe do SMI nos nove estados da UE nos que está regulado, para comprobar que o noso está entre os máis baixos (só por diante de Portugal e Grecia) e non chega á metade do de Reino Unido, Francia, Bélxica, Holanda ou Luxemburgo; a diferenza de prezos con eses cinco estados non se achega -nin moito menos- ó diferencial dos salarios mínimos, polo que o poder adquisitivo do noso SMI queda moi por baixo do deses países: un estudio de Eurostat sinala que, tendo en conta a compra dun mesmo grupo de produtos, os españois deben desembolsar máis do 20% do SMI (o dobre que na media da UE) e só Portugal debe desembolsar unha porcentaxe maior do SMI na compra desa “cesta de produtos”. Sen dúbidas, a prevista suba por riba do IPC deste ano e dos seguintes comezará a cambiar algo a situación.

No relativo ó *SMI por hora efectiva traballada* en distintos estados da Unión Europea, nese mesmo Informe recóllese que o noso non chega á terceira parte da media da UE (32%), porcentaxe moi afastada da que supón o PIB por habitante corrixido polo poder de compra en Galicia (máis do dobre desa porcentaxe) ou España (case o triplo).

A comparanza da evolución do salario mínimo interprofesional e do índice de prezos ó consumo en Galicia na última década reflicte que só en tres anos (1996, 1997 e 1998) a suba do SMI foi maior que o da inflación. Entre os sete anos en que o SMI subiu menos que os prezos atópanse, xa que logo, todos os do último quinquenio.

No capítulo 7 deste Informe figura a suba salarial establecida na negociación colectiva en Galicia e no conxunto do Estado nos últimos anos; consideramos que a súa visión pode ser interesante para complementa-lo visto aquí.

1.6.3 Gasto e aforro

Se ben os salarios -estudados no epígrafe anterior- son a fonte principal de renda dos fogares (polo que o seu nivel é un condicionante importante do consumo ou aforro que van realizar as persoas que residen neles), teñen tamén a súa importancia relativa outras fontes de renda (capital, rendas mixtas, prestacións sociais...). Coa análise do consumo e o aforro rematamos este primeiro capítulo.

Os cadros 1.36 e 1.37 recollen información estatística actualizada da enquisa: *Consumo das familias* (do IGE), referida ao consumo nos fogares galegos (e en cada unha das provincias). Sobrancearemos que no ano 2003:

■ Só tres apartados (dos once considerados no cadro 1.36, que non inclúen o alimentario) superan os 200 euros/mes de gasto medio mensual: as hipotecas, o coitado das persoas dependentes e o servizo doméstico.

A *Enquisa de condicións de vida das familias* elaborada polo IGE sobrancea tamén que o 9,67% dos fogares galegos están no ano 2003 baixo o limiar da pobreza (practicamente a mesma porcentaxe do ano anterior; pois é só unha décima maior

agora); a maior porcentaxe é o da provincia de Ourense (13,57%) e o menor o de Lugo (7,56%).

■ Gas/gasóleo e telefonía (fixa e móbil) son os gastos que máis adoitan ter os fogares galegos dos dez analizados no cadro 1.37 (que non inclúe o alimentario); cando menos dous de cada tres fogares galegos incorre nestes gastos.

Gastos medios ⁽¹⁾ mensuais do fogar. Por provincias. Galicia. 2003

■ Cadro 1.36

Grupos de gasto		A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Galicia
1	En telefonía fixa	29,22	29,51	27,70	29,99	29,30
2	En telefonía móbil	32,94	32,79	36,70	32,69	33,28
3	En electricidade	30,06	29,11	28,17	30,77	29,91
4	En auga	11,18	11,20	9,07	11,84	11,09
5	En gas/gasóleo	25,64	26,80	29,84	22,12	25,23
6	En alugueiro	169,67	144,73	174,91	207,01	179,55
7	En hipoteca	373,89	250,79	300,93	331,47	342,56
8	En seguro do fogar	13,53	16,61	14,46	14,35	14,32
9	En comunidade	28,35	38,15	28,35	10,45	33,19
10	En servizo doméstico	210,72	191,95	174,48	203,62	201,41
11	En coidado de persoas dependentes	306,13	212,90	203,07	299,75	265,28

(1) En euros
Fonte: IGE. Consumo das familias. Ano 2003

Porcentaxe de fogares con determinados gastos

■ Cadro 1.37

Grupos de gasto		A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Galicia
1.	Telefonía fixa	83,98	86,67	84,48	85,49	84,89
2.	Telefonía móbil	68,71	58,95	58,49	69,39	66,28
3.	Auga	68,79	58,27	69,85	63,17	65,74
4.	Gas/gasóleo	89,73	91,68	91,69	90,69	90,56
5.	Alugueiro	11,69	6,55	6,88	9,28	9,60
6.	Hipoteca	18,18	8,77	10,40	20,13	16,53
7.	Seguro do fogar	41,66	41,47	39,39	47,06	43,07
8.	Comunidade	38,22	21,28	28,39	34,66	33,54
9.	Servizo doméstico	7,53	8,20	6,82	8,09	7,70
10.	Coidado de persoas dependentes	0,71	1,42	0,52	0,19	0,61

Fonte: IGE. Consumo das familias. Ano 2003

O coñecemento da estrutura do gasto por produtos nos fogares é fundamental para a configuración actualizada da “cesta da compra” que se toma como base para o seguimento mensual dos prezos dos bens e servizos e para saber se a suba da inflación en determinados grupos de gasto afecta máis ou menos a un determinado tipo de fogares (como vimos no apartado 1.6.1).

A *Enquisa continua de orzamentos familiares* (do INE) vai recollendo trimestralmente a evolución do gasto medio por persoa nas diferentes comunidades autónomas. No cadro 1.38 compróbase que:

Cadro 1.38

Gasto medio por persoa ⁽¹⁾. Por comunidades autónomas. 2003

	Total gasto	Alimentos, bebidas e tabaco	Resto
Andalucía	1.702,10	385,17	1.316,92
Aragón	1.880,25	441,77	1.438,48
Asturias	1.920,28	432,49	1.487,80
Baleares	2.098,24	341,43	1.756,81
Canarias	1.651,80	322,50	1.329,30
Cantabria	1.838,96	407,21	1.431,75
Castela e León	1.708,86	388,70	1.320,16
Castela A Mancha	1.551,75	340,46	1.211,29
Cataluña	1.976,29	422,21	1.554,08
Com. Valenciana	1.846,09	410,64	1.435,45
Estremadura	1.330,80	371,56	959,24
Galicia	1.782,58	477,34	1.305,24
Madrid	2.159,07	393,69	1.765,37
Murcia	1.539,11	393,18	1.145,93
Navarra	2.334,75	419,82	1.914,93
País Vasco	2.028,82	480,79	1.548,04
A Ríoxa	1.871,58	392,02	1.479,56
Ceuta e Melilla	1.658,73	395,96	1.262,78
España	1.851,31	403,53	1.447,77

(1) En euros. 4º trimestre de 2003
 Fonte: INE. "Encuesta Continua de Presupuestos Familiares"

En Galicia o gasto medio por persoa supón un 96,2% do promedio estatal (e está por riba del no apartado de "alimentos, bebidas e tabaco").

Navarra, Madrid, Baleares e País Vasco son as catro comunidades de maior gasto medio por persoa e as únicas que sobrepasan os 2.000 euros no período analizado. Estremadura, Murcia, Castela A Mancha e Canarias son as comunidades que pechan esa clasificación.

Desa mesma enquisa do INE recollémo-los datos dos cadros 1.39 e 1.40, que permiten aos interesados analiza-la posición relativa de Galicia entre as comunidades autónomas no tocante á porcentaxe de fogares segundo a dificultade para chegar a fin de mes e segundo podan ou non dedicar diñeiro ao aforro; estas son variables

subxectivas (a diferenza do resto das que se investigan na Enquisa continua de orzamentos familiares) polo que os enquisados nos fogares responden segundo a súa propia avaliación dos aspectos que lle preguntan (á vista dos ingresos mensuais dos que dispoñen).

■ **Cadro 1.39** **Porcentaxe de fogares segundo o grao de dificultade para chegar a fin de mes.**
Por comunidade autónoma. 2003 ⁽¹⁾

	Con moita dificultade	Con dificultade	Con certa dificultade	Con certa facilidade	Con facilidade	Con moita facilidade	Indicador evolución ⁽²⁾
España	11,34	18,27	26,63	29,14	13,28	1,35	-1,33
Andalucía	19,98	21,43	25,04	24,06	8,31	1,19	-0,74
Aragón	7,89	14,30	20,24	38,20	16,57	2,80	0,97
Asturias (Ppdo. De)	5,98	20,52	22,40	26,76	22,32	2,01	-1,71
Baleares (Illes)	19,16	14,92	27,47	24,04	13,71	0,70	-8,95
Canarias	20,95	25,83	23,96	21,02	7,31	0,93	-4,04
Cantabria	7,01	17,90	20,19	40,87	12,55	1,47	-1,41
Castela e León	6,38	13,74	22,05	33,97	21,33	2,52	-2,58
Castela A Mancha	9,45	23,47	30,38	25,27	9,93	1,50	-6,40
Cataluña	7,19	17,16	30,87	28,62	15,23	0,93	-2,72
Com. Valenciana	11,16	20,05	23,31	31,85	12,35	1,27	2,77
Estremadura	16,81	17,06	25,80	21,50	18,41	0,42	-6,67
Galicia	8,14	21,26	26,74	29,97	12,00	1,89	1,86
Madrid (Com. De)	10,79	16,42	29,43	30,99	11,08	1,29	-0,14
Murcia (Rexión de)	11,44	18,19	37,47	23,34	8,44	1,12	2,70
Navarra (Com. Foral de)	7,35	6,30	27,79	25,43	31,07	2,06	-11,04
País Vasco	3,12	11,56	23,58	43,08	17,67	0,99	3,84
A Ríoxa	2,34	9,71	25,71	32,88	26,99	2,37	-7,96
Ceuta e Melilla	4,56	9,37	33,66	40,80	10,09	1,52	-9,09

(1) Datos do 4º trimestre de 2003
(2) Este indicador obtense por diferenza de porcentaxe acumulada das tres últimas columnas, entre o trimestre actual e o mesmo trimestre do ano anterior.
Fonte: INE. "Encuesta Continua de Presupuestos Familiares"

**Porcentaxe de fogares que poden dedicar algún diñeiro ó aforro.
Por comunidades autónomas. España. 2003 ⁽¹⁾**

■ **Cadro 1.40**

	Pode dedicar cartos ó aforro	Non pode dedicar cartos ó aforro ou dedican moi pouco	Indicador evolución ⁽²⁾
España	34,84	65,16	-0,56
Andalucía	31,81	68,19	0,21
Aragón	43,52	56,48	1,52
Asturias	36,60	63,40	-4,30
Baleares	37,93	62,07	-4,37
Canarias	14,80	85,20	-0,60
Cantabria	35,36	64,64	-4,94
Castela e León	50,86	49,14	0,86
Castela A Mancha	33,26	66,74	-6,54
Cataluña	42,66	57,34	-3,14
Com. Valenciana	46,29	53,71	5,29
Extremadura	27,81	72,19	-0,29
Galicia	24,83	75,17	-3,47
Madrid	18,65	81,35	0,75
Murcia	42,03	57,97	15,63
Navarra	31,53	68,47	-12,37
País Vasco	37,87	62,13	-4,43
A Ríoxa	46,37	53,63	-3,53
Ceuta e Melilla	55,10	44,90	-0,70

(1) Datos do 4º trimestre de 2003."

(2) Este indicador obtense por diferenza da porcentaxe rexistrada pola primeira columna (pode dedicar cartos ó aforro), entre o trimestre actual e o mesmo trimestre do ano anterior

Fonte: INE. "Encuesta Continua de Presupuestos Familiares